

Storasyster

Storasystemrapporten 2020
Fokus: Psykisk ohälsa

Producerad av Storasyster 2020
Copyright © Storasyster 2020

Rapportförfattare: Linnéa Hall
Grafisk formgivning: Ca/Bom

Storasyster
Warfvinges väg 26
112 51 Stockholm

foreningenstorasyster.se

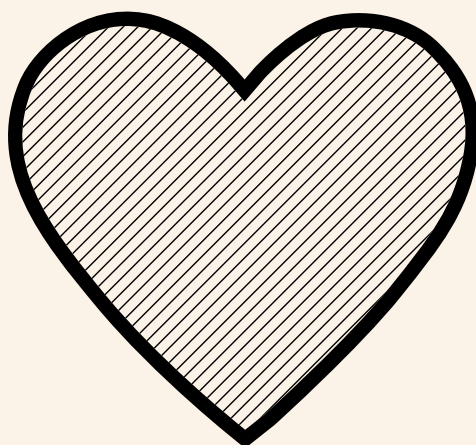
Innehåll

TACK	6
STORASYSTER	7
SAMMANFATTNING	8
INLEDANDE ORD FRÅN VERKSAMHETSCHEF	9
DEL 1	
<u>ATT ARBETA MOT SEXUELLT VÅLD</u>	10
AGENDA 2030 OCH DE GLOBALA MÅLEN	10
MÅL 5: JÄMSTÄLLDHET	10
MÅL 3: GOD HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE	10
MÅL 16: FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN	11
FN:S DEKLARATION OM AVSKAFFANDET AV VÅLD MOT KVINNOR	11
ISTANBULKONVENTIONEN	11
SVENSKA REGERINGENS JÄMSTÄLLDHETSPOLITIK	11
BARNKONVENTIONEN	12
VÅLDETS KOSTNADER	12
<u>STORASYSTERS EXPERTIS</u>	13
VILKA MÖTER VI I VÅR VERKSAMHET?	13
ÅLDERSFÖRDELNING OCH KÖN	13
HUR SER VÅLDET UT?	14
RELATION TILL FÖRÖVARE	14
FÖRÖVARENS KÖNSIDENTITET	14
BERÄTTAT	15
VEM HAR DU BERÄTTAT FÖR?	15
HAR DU BERÄTTAT FÖR NÅGON OM ÖVERGREPPEN?	16
POLISANMÄLAN	16
HAR DU ANMÄLT ÖVERGREPPET TILL POLIS?	16
MÅENDE EFTER KONTAKT MED STORASYSTER	17
SAMTAL OM SUICID I STORASYSTERS CHATT	18
ETISKA ÖVERVÄGANDEN	18
METOD OCH RESULTAT	19
DEL 2	
<u>SEXUELLA ÖVERGREPP OCH SUICID</u>	20
KOPPLINGEN MELLAN SUICID OCH SEXUELLT VÅLD	20
BAKGRUND TILL ENKÄTMATERIALET OM SUICID KOPPLAT TILL SEXUELLT VÅLD	20
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	20

URVAL	22
ETISKA ÖVERVÄGANDEN	22
FRÅGESTÄLLNINGAR	22
RESULTAT	24
ÅLDER OCH KÖNSIDENTITET	24
TRANSPERSONER	23
SYSSELSÄTTNING	24
VILKEN ÄR DIN HUVUDSAKLIGA SYSSELSÄTTNING?	24
SEXUELLT VÅLD	25
UPPREPAD UTSATTHET	25
VILKEN TYP AV SEXUELLA ÖVERGREPP HAR DU BLIVIT UTSATT FÖR?	26
VÅLD SOM UTÖVAS DIGITALT	27
DEN UTSATTAS RELATION TILL FÖRÖVAREN	27
VEM HAR UTSATT DIG FÖR SEXUELLA ÖVERGREPP?	28
FÖRÖVARENS KÖN	28
ÅLDER FÖR UTSATTHET	28
HUR GAMMAL VAR DU NÄR DU BLEV UTSATT FÖR SEXUELLA ÖVERGREPP? ..	29
BROTTSPLATS	29
UTSATTHET FÖR ANDRA TYPER AV VÅLD	30
HAR DU ERFARENHET AV ANNAN TYP AV VÅLD, UTÖVER SEXUELLA ÖVERGREPP?	29
PSYKISKT MÅENDE	30
REAKTIONER UNDER ÖVERGREPP	30
KÄNSLOR & BETEENDEN EFTER ÖVERGREPP	31
KÄNSLOR & BETEENDEN SOM UPPSTOD EFTER ÖVERGREPPET	31
STÖD	32
BERÄTTAT	32
BEHANDLINGSKONTAKT INNAN ÖVERGREPP	33
PROFESSIONELLT STÖD EFTER ÖVERGREPPET	33
POLISANMÄLAN	34
<u>SLUTSATSER</u>	36
FÖRBÄTTRINGSOMRÅDEN OCH ÅTGÄRDSPLAN	38
INFORMATION- OCH UTBILDNINGSSATSER MED FOKUS PÅ PREVENTIONSARBETE KRING VÅLD OCH PSYKISK OHÄLSA	38
STÖDINSATSER FÖR PERSONER UTSATTA FÖR SEXUELLT VÅLD	38
POLIS OCH RÄTTSVÄSENDE	39
<u>REFERENSLISTA</u>	40

Tack

Till samtliga respondenter som delat med sig av sina erfarenheter och sin utsatthet.

Storasyster

Storasyster är med våra 140 volontärer Sveriges största stödorganisation för den som utsatts för sexuella övergrepp. Vi tar årligen emot över 2 500 personer som annars inte skulle haft någon att vända sig till. Vi tar emot alla oavsett könsidentitet från 13 år och uppåt som utsatts för våldtäkt eller andra sexuella övergrepp. Vi erbjuder även stöd till anhöriga.

Storasyster har hela Sverige som upptagningsområde och arbetar aktivt för att förebygga sexuellt våld inom tre fokusområden: förebyggande, stödjande och opinionsbildande.

Vi erbjuder stöd genom:

- stödgrupper
- chattsystrar/chattbröder (stödperson online)
- mejl- och chattjour
- juridisk rådgivning
- medföljning
- samtalsstöd och traumabearbetning av legitimerad personal

Vi erbjuder även föreläsningar kring sexuellt våld för att bidra till kunskapsspridning och opinionsbildning i syfte att öka medvetenheten och minska tabu kring ämnet. Storasyster publicerar löpande rapporter på området och har även tagit fram söktjänsten *stödefterövergrepp.se* där vi listar verksamheter som kan ge stöd till vår målgrupp. Vi har även skapat webbplatsen *låtosprataomsex.nu* till stöd för personer som upplever sexualitetsproblematik till följd av sexuellt våld.

Storasyster grundades 2012 och drevs under två år helt på ideell basis. Idag har vi 8 anställda på vårt kansli i Stockholm.

Vi får stöd från bl.a. Socialstyrelsen, Jämställdhetsmyndigheten, Brottsoffermyndigheten, Postkodsstiftelsen, Stockholms stad och Region Stockholm.

Storasyster tilldelades Kvinnofridspriset 2019 av Operation Kvinnofrid.

Sammanfattning

Del 1 av rapporten innehåller en beskrivning av hur arbetet mot sexuellt våld ser ut utifrån internationella och nationella policys och riktlinjer. Vidare beskrivs Storasystems verksamhet och vi presenterar en genomgång av vilka vi mötte i vår verksamhet under 2019.

I del 2 har vi undersökt kopplingen mellan att ha utsatts för sexuella övergrepp och till följd av detta utvecklat suicidtankar och/eller gjort suicidförsök. Materialet som vi analyserade utgick ifrån en enkätstudie där vi samlade in erfarenheter från 5 211 personer som utsatts för sexuellt våld och som publicerades i en rapport 2019. Av dessa dryga 5 000 personer uppgav 32 procent att de haft suicidtankar och 16 procent uppgav att de gjort suicidförsök till följd av sexuella övergrepp, vilket vi ser som mycket allvarligt. Vi har i denna rapport därför specifikt tittat på gruppen personer som haft suicidtankar och/eller gjort suicidförsök (1 691 individer) och jämfört dem med resterande respondenter i materialet (3 520 individer).

Enkäten innehöll frågor om sexuellt våld, psykiskt mående, om personen sökt stöd efter övergrepp och huruvida personen polisanmält övergreppet. I båda grupperna var majoriteten av de utsatta tjejer eller kvinnor som hade utsatts för sexuellt våld av killar eller män. I jämförelsen mellan suicid-gruppen och ej suicid-gruppen framkommer flertalet skillnader. Fler i suicid-gruppen hade uppgett att de utsatts som barn (innan 18 års ålder), en större andel hade utsatts i en nära relation, en större andel hade utsatts flertalet gånger för övergrepp och våldet tycktes vara grövre för denna grupp.

Suicid-gruppen rapporterade i större utsträckning att de hade erfarenhet av annan typ av våld (såsom psykiskt och fysiskt våld) och de uppgav mer frekvent att de hade fått ångest, skam- och skuldkänslor, nedstämdhet/depression och tillitsproblematik till följd av de sexuella övergrepp de utsatts för. Detta visar på ett allmänt sämre psykiskt mående än i jämförelsegruppen. I suicid-gruppen var också rädslan för att inte bli trodd, och att utredningen skulle läggas ned efter en polisanmälan, större än i ej suicid-gruppen.

Mäns och killars sexuella våld mot kvinnor och tjejer, och dess allvarliga psykiska konsekvenser, är ett hot mot att uppnå regeringens sjätte jämställdhetspolitiska delmål att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Storasystems förslag på förbättringar och åtgärder för att komma åt den psykiska ohälsan till följd av sexuella övergrepp fokuserar därför på: informations- och utbildningsinsatser för att kunna arbeta preventivt mot våld och psykisk ohälsa, förbättrade stödinsatser för personer utsatta för sexuellt våld, och riktade krav till polis och rättsväsende om bl.a förbättrade utredningar. Vi anser att dessa åtgärder krävs för att uppnå Storasystems vision om ett jämställt samhälle fritt från sexuellt våld.

Inledande ord

Sedan 2012 har Storasyster stöttat personer som utsatts för olika typer av sexuella övergrepp. Från och med 2020 kommer vi årligen publicera Storasysterrapporten som presenterar en lägesbild av Storasysters föregående verksamhetsår och om utsatthet för sexualbrott i Sverige idag. I årsrapporten kommer vi också fokusera på ett särskilt tema som vi vill lyfta fram som anknyter till kunskapsområdet sexuellt våld. I år har vi valt att fokusera på psykisk ohälsa och mer specifikt på kopplingen mellan sexuellt våld och suicidtankar och suicidförsök.

Det särskilda fokuset på psykisk ohälsa har sin grund i att Storasyster i mars 2019 lanserade rapporten "5211 röster om sexuellt våld". Rapporten utgick från en enkätstudie om sexuellt våld som riktade sig till personer med erfarenhet av sexuella övergrepp. Enkäten innehöll frågor om sexuellt våld, psykiskt mående, om personen sökt stöd efter övergrepp och huruvida personen polisanmält övergreppet.

I rapporten framkom att en stor andel av respondenterna upplevde allvarlig psykisk ohälsa till följd av sexuellt våld. Av den totala populationen hade 32 procent haft suicidtankar och 16 procent hade gjort suicidförsök. Totalt hade 1 691 personer i enkäten angett att de haft suicidtankar och/eller gjort suicidförsök till följd av sexuella övergrepp.

Storasyster ser detta som en tydlig indikator på den allvarliga psykiska ohälsa sexuellt våld ofta leder till hos vår målgrupp. Därför har vi valt att under 2020 rikta ett särskilt fokus på denna problematik och lansera Storasysterrapporten om kopplingen mellan sexuellt våld och suicid.

Del 1 i Storasysterrapporten kommer att utgå ifrån Storasysters verksamhet under 2019. Vi kommer att presentera vår interna statistik och sätta denna i ett sammanhang av utsatthet för sexuellt våld i nationellt och internationellt. Del 2 kommer fokusera på kopplingen mellan sexuella övergrepp och suicid utifrån datainsamlingen som vår rapport "5211 röster om sexuellt våld" baserades på.

Arbetet för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor kräver preventiva och stödjande insatser för att komma åt de allvarliga följder som våldet har för utsattas psykiska mående. Vår förhoppning är att denna rapport ska bidra med ett tydliggörande av de allvarliga konsekvenser som det sexuella våldet får för både samhälle och individ. Vi vill även framföra konkreta förslag på åtgärder för att kunna uppnå Storasysters vision om ett jämställt samhälle fritt från sexuellt våld.

Cecilia Bødker Pedersen
Verksamhetschef

Att arbeta mot sexuellt våld

Denna del av rapporten kommer behandla hur arbetet mot sexuellt våld ser ut i nationella och internationella policys, och hur Storasyster förhåller sig till dessa policys. Vidare kommer vi beskriva Storasysters arbete mot sexuellt våld och vad vi mötte i vår verksamhet under 2019.

Agenda 2030 och de globala målen

Arbetet mot mäns våld mot kvinnor, och mot sexuellt våld i synnerhet, bedrivs både på internationell och nationell nivå. 2015 antog FN:s medlemsstater Agenda 2030 som innehåller de Globala målen för en hållbar utveckling. Det innebär att världens ledare har kommit överens om, och förbundit sig till att, uppnå fyra övergripande mål fram till år 2030: att avskaffa extrem fattigdom, att minska ojämlikheter och orättvisor, att främja fred och rättvisa samt att lösa klimatkrisen. Dessa övergripande mål har konkretiserats i 17 stycken Globala mål.¹

Den svenska regeringen är ansvarig för att uppfylla de Globala målen men är också beroende av ett arbete hos civilsamhället, näringslivet, akademien och fackliga organisationer för att nå fram till målen. Storasysters verksamhet bidrar aktivt till uppfyllandet av flera av de Globala målen.

De Globala mål som berör Storasysters verksamhetsområde är Mål 5: Jämställdhet, Mål 3: God hälsa och välbefinnande samt Mål 16: Fredliga och inkluderande samhällen.

MÅL 5: JÄMSTÄLLDHET

Det Globala målet nr 5 Jämställdhet handlar om att utrota diskriminering, utnyttjande och våld mot kvinnor och flickor. I Storasysters verksamhet är det centralt att kvinnors erfarenheter av utsatthet för sexuellt våld exempelvis finns med i beslutsfattande och vid utformningen av lagar och handlingsplaner som handlar om att motverka sexuellt våld. Att verka

för en allmän tillgång till information om sexuell och reproduktiv hälsa är en del i Storasysters förebyggande och opinionsbildande arbete mot sexuellt våld.

MÅL 3: GOD HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE

Storasyster arbetar dagligen med det Globala målet nr 3 God hälsa och välbefinnande. Tillgången till adekvat vård, med ett respektfullt bemötande, för personer som utsatts för sexuellt våld är en rättighetsfråga som vi driver för vår målgrupp. Att få vård och stöd efter ett sexuellt övergrepp är många gånger avgörande för att kunna förhindra allvarlig psykisk ohälsa och för att kunna öka välbefinnandet för den som blivit utsatt. Vi ser det också som väsentligt att yrkesverksamma som möter vår målgrupp är utbildade i exempelvis vanliga reaktioner efter ett övergrepp och bemötande av utsatta. Det är viktigt för att kunna uppnå målen om en tillgänglig sjukvård utifrån ett jämställdhetsperspektiv på hälsa.

MÅL 16: FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN

Storasyster verkar för ett jämställt samhälle fritt från sexuellt våld. Detta arbete handlar om att skydda barn och unga mot övergrepp och utnyttjande och att minska och i slutändan eliminera mäns våld mot kvinnor. Vi arbetar för det Globala målet nr 16 om Fredliga och inkluderande samhällen genom att exempelvis opinionsbilda för ett mer rättssäkert system med lagstiftning och policys som inte diskriminerar vår målgrupp.

¹FN:s utvecklingsprogram (UNDP), *Globala målen - För hållbar utveckling*, <https://www.globalamalen.se/>

FN:s deklARATION om avskaffandet av våld mot kvinnor

Deklarationen om avskaffandet av våld mot kvinnor antogs i FN:s generalförsamling år 1993.² Våldet mot kvinnor utgörs av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Deklarationen utgår utifrån tre olika våldskategorier: våld i familjen och hemmet, våld som begås i samhället, och våld som begås av staten. FN:s medlemsstater uppmanas att arbeta utifrån deklARATIONEN för att avskaffa våld mot kvinnor.

Istanbulkonventionen

Arbetet mot mäns våld mot kvinnor bedrivs även gemensamt på europeisk nivå. Istanbulkonventionen, även kallad Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, trädde i kraft i Sverige 2014.³

Istanbulkonventionen har fyra viktiga hörnstenar som staterna ska arbeta för: våldspreventivt arbete, skydd för våldsutsatta, att förövare åtalas, och att det finns enhetliga handlingsplaner för att motverka mäns våld mot kvinnor.

Flera av Istanbulkonventionens artiklar fokuserar på hur de europeiska staterna är skyldiga att arbeta mot sexuellt våld:

- Artikel 25 handlar bland annat om att staterna ska inrätta mottagningscenter för personer som utsatts för sexuell våld. Staterna ska även säkerställa att medicinsk och rättsmedicinsk undersökning ska

kunna göras och att traumastöd och rådgivning ska kunna erbjudas.

- Artikel 36 handlar om att staterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att följande uppsåtliga gärningar är straffbelagda: våldtäkt eller icke samtyckta sexuella handlingar.

- Artikel 40 berör sexuella trakasserier och att dessa handlingar ska leda till straffrättsliga eller andra rättsliga sanktioner.

Svenska regeringens jämställdhetspolitik

På nationell och lokal nivå pågår också ett arbete mot mäns våld mot kvinnor. Den svenska regeringen arbetar utifrån sex stycken jämställdhetspolitiska delmål varav tre relaterar till Storasytems verksamhetsområde: målet om en jämställd hälsa, målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra samt målet om jämn fördelning av makt och inflytande.⁴

Sedan den 1 januari 2017 arbetar Sveriges regering utifrån den Nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.⁵

Strategin har fyra målsättningar:

- ett utökad och verkningfullt förebyggande arbete mot våld,
- förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn,
- effektivare brottsbekämpning,
- förbättrad kunskap och metodutveckling.

²FN:s deklARATION om avskaffandet av våld mot kvinnor [1993],

<https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.21.declaration%20elimination%20vaw.pdf>

³Europarådet [2011], *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet*, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462544>. <https://rm.coe.int/1680464e96>

⁴Regeringen [2016], *Regeringens mål för jämställdhet*,

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstallldhet/mal-for-jamstallldhet/>

⁵Regeringen [2016], *Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid*, Skr. 2016/17:10, kapitel 5 - "En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor"

https://www.regeringen.se/49d3d6/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/jamstallldhet/en-nationell-strategi-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor-utdrag-ur-skr.-2016_17_10.pdf

Strategin är utformad utifrån det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. I strategin uppmärksammas bland annat flickors och unga kvinnors särskilda våldsutsatthet. Regering framhåller exempelvis vikten av stöd från målsägandebiträde för att den brottsutsatta ska kunna känna sig trygg att berätta vad den har varit med om och orka fullfölja rättsprocessen.

Barnkonventionen

Den 1:a januari 2020 blev Barnkonventionen svensk lag. Barnkonventionen ramar in barns mänskliga rättigheter och är ett verktyg som ska se till att barns behov och rättigheter tillgodoses.

Artikel 19 i barnkonventionen handlar om att barn ska skyddas från ”alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp”.⁶ Artikel 34 handlar specifikt om att barn ska ”skyddas från alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp”. Var fjärde stödsökande som vi möter i vår verksamhet är under 18 år, och Storasyster arbetar dagligen med att förbättra situationen för barn som blir utsatta för sexuellt våld.⁷

Våldets kostnader

Det sexuella våldet, och den psykiska ohälsan som följer av detta, är en stor kostnad för både individ och samhälle. Våldet innebär ett psykiskt lidande och minskad livskvalitet för den enskilda men leder

också till stora ekonomiska kostnader för både medborgarna och för samhällets institutioner. European Institute for Gender Equality uppskattar kostnaden för mäns våld mot kvinnor i Sverige till 4,2 miljarder euro per år (drygt 46 miljarder kronor med dagens valutakurs).⁸ Socialstyrelsen beräknade 2006 att det ideella arbete som kvinno- och tjejjourer, tillsammans med brottsofferjourerna, utför skulle kosta 700 miljoner kronor per år om det istället utfördes av betald arbetskraft.⁹

De direkta ekonomiska kostnaderna som våldet bär med sig påverkar främst rättsväsendet och hälso- och sjukvården. Det uppstår även indirekta kostnader till följd av våldet såsom ökad sjukfrånvaro och minskad arbetsförmåga för den utsatta. På lång sikt tillkommer också kostnader för den effekt våldet har på exempelvis barn som växer upp i hem där våld brukas, vilket riskerar att leda till en överföring av våld mellan generationer.¹⁰

Nationalekonomen Stefan de Vylder menar att de ”höga kostnader som psykiskt lidande efter övergrepp för med sig visar hur kostnadseffektivt det är att bemötandet inom de instanser som den våldtagna kommer i kontakt med bidrar till snabbast möjliga rehabilitering”.¹¹ Åtgärder som också förebygger våldet minskar således både de psykiska och de samhällsekonomiska kostnaderna som våldet för med sig.¹²

⁶Unicef (1989), *FN:s konvention om barnets rättigheter*, <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

⁷Storasysters statistik för 2019

⁸European Institute for Gender Equality (2017), *Jämställdhetsindex 2017: Sverige*, https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/20181399_mh0118160svn.pdf

⁹Socialstyrelsen (2006), *Kostnader för våld mot kvinnor. En samhällsekonomisk analys*, https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/711/2006-131-34_rev.pdf

¹⁰Socialstyrelsen (2006), *Kostnader för våld mot kvinnor. En samhällsekonomisk analys*, https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/711/2006-131-34_rev.pdf

¹¹de Vylder, Stefan (2010), "Vad kostar våldtäkter?", Ur antologin *Sju perspektiv på våldtäkt*, Nationellt Centrum för Kvinnofrid, s. 108, <http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/491/nck-rapport-antologi-sju-perspektiv-pa-valdtakt-2010-2.pdf>

¹²de Vylder, Stefan (2010), "Vad kostar våldtäkter?", Ur antologin *Sju perspektiv på våldtäkt*, Nationellt Centrum för Kvinnofrid, <http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/491/nck-rapport-antologi-sju-perspektiv-pa-valdtakt-2010-2.pdf>

Storasystems expertis

År 2019 anmäldes strax under 23 200 sexualbrott i Sverige, varav 8 818 rubricerades som våldtäkt.¹³ Anmälningens benägenheten för sexualbrott är låg, endast 11 procent polisanmäler, vilket är den lägsta anmälningens benägenheten för brott mot enskild person.¹⁴ De flesta stödsökande som vi möter i vår verksamhet har inte polisanmält brotten de utsatts för och många har inte tidigare pratat med någon om sina erfarenheter av sexuellt våld.

Under 2019 erbjöd vi stöd till utsatta genom chattjour, sexologchatt, chattsystrar, mejljour, sexologmejl, samtalsgrupper, juridisk rådgivning genom Storasysterjuristen, medföljning samt samtalsmottagningar med traumabehandling och sexologiskt stöd.

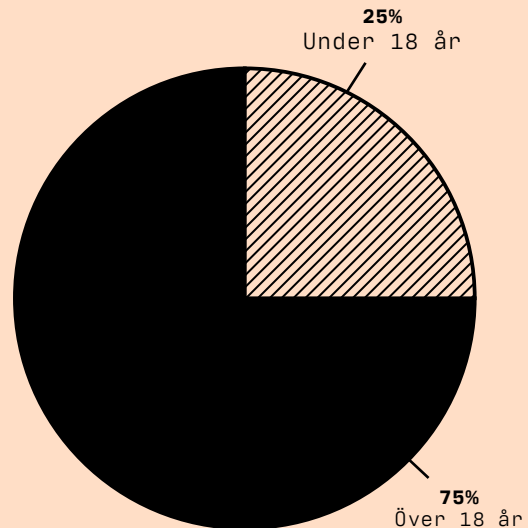
Stödsökande 2019

2 655 personer i
5 582 samtal

Sammantaget har vi under 2019 mött 2 655 personer i 5 582 samtal genom dessa insatser. Vissa stödsökande har enbart haft någon enstaka kontakt i chatten eller genom mejljouren, medan vissa haft långvariga och djupgående kontakter med våra volontärer och/eller personal.

Under de senaste fyra åren har antalet stödsökande till Storasyster nästan tredubblats (2015, 936 stödsökande i hela Storasystems stödverksamhet). Att fler utsatta börjar definiera sina erfarenheter och söker hjälp för att kunna sätta ord på det våld som de utsatts för ser vi som mycket positivt. En ökad kännedom om vår verksamhet kan möjligtvis också ha lett till att fler stödsökande har tagit kontakt med oss under dessa år.

Vilka möter vi i vår verksamhet?

ÅLDER

Samtliga stödfunktioner
2655 personer

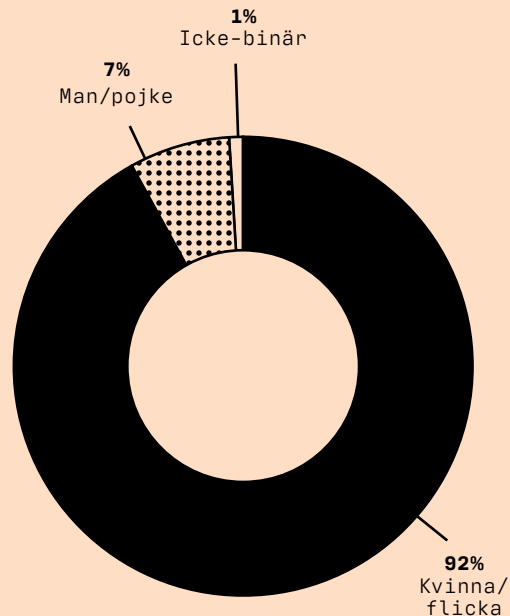
I den Nationella Trygghetsundersökningen från 2019 uppger var tredje ung kvinna i åldern 16–24 år (32,2 procent) att de utsatts för något typ av sexualbrott under år 2018. För män i samma ålderskategori var siffran 3,2 procent.¹⁵ För kvinnor, i ålder 16–84 år, uppgav var tionde (9,9 procent) att de under år 2018 utsatts för något typ av sexualbrott. För män i åldern 16–84 år var siffran 1,6 procent.

I både Storasystems egen statistik gällande könsfördelning hos de stödsökande, och i den officiella statistiken gällande utsatthet för sexualbrott i Sverige, ser vi att utsattheten är en tydligt könad företeelse. Majoriteten av de stödsökande samt av de som rapporterar utsatthet för sexualbrott utgörs av flickor och kvinnor.

¹³Brå (2019), *Kriminalstatistik 2019, Anmälda brott*, https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5304e10e/1585653308304/Sammanfattning_anmalda_2019.pdf

¹⁴Brå (2018), *Nationella Trygghetsundersökningen 2017*, https://www.bra.se/download/18.10aae67f160e3eba629118a7/1517212683473/2018_1_NTU_2017.pdf

¹⁵Brå (2019), *Nationella Trygghetsundersökningen 2019*, https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70ec536d/15705209309995/2019_11_Nationella_trygghetsundersokningen_2019.pdf

KÖNSIDENTITET

Samtliga stödfunktioner
2655 personer

27 procent i den officiella statistiken. Det är generellt sett svårare att polisanmäla en förövare som den utsatta känner eller är bekant med än att anmäla en okänd gärningsperson.¹⁸

Dels kan det vara svårare att definiera att en utsatts för ett brott, och att ens närstående därmed skulle vara en förövare. En polisanmälan kan även få stora konsekvenser för den brottsutsattas relation till gärningspersonen.

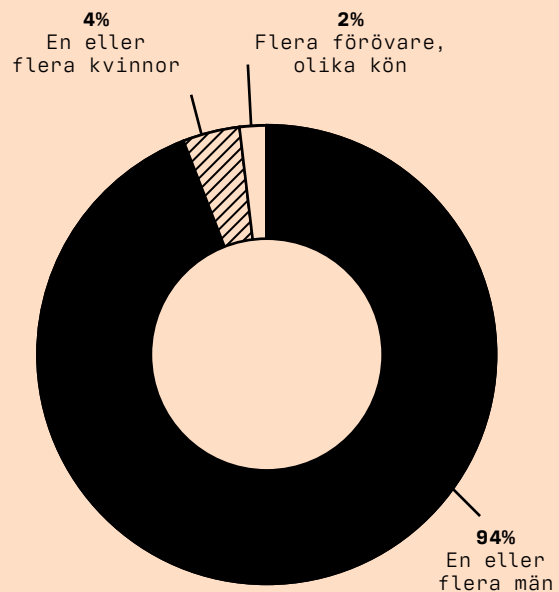
För den som utsatts för sexuellt våld av någon den känner kan tröskeln för att söka anonymt stöd vara lägre. Detta kan möjligtvis förklara att Storasyster har en mindre andel utsatta som uppger att de blivit utsatt av en okänd gärningsperson.

Hur ser våldet ut?

RELATION TILL FÖRÖVARE

Vanligast bland Storasysters stödsökande var att de på något sätt kände personen som hade utsatt dem för övergrepp – en familjemedlem, bekant, vän, partner eller fd partner. Var femte stödsökande uppgav att den var utsatt av en förälder eller vårdnadshavare.¹⁶

Samma mönster går att se i den officiella brottsstatistiken för de kvinnor som polisanmält våldtäkt – 73 procent av kvinnorna hade utsatts av någon som de kände.¹⁷ Dock hade endast 10 procent av Storasysters stödsökande en okänd förövare jämfört med

FÖRÖVARENS KÖNSIDENTITET

Chatt, chattsystem, mottagning, mejljour
952 personer

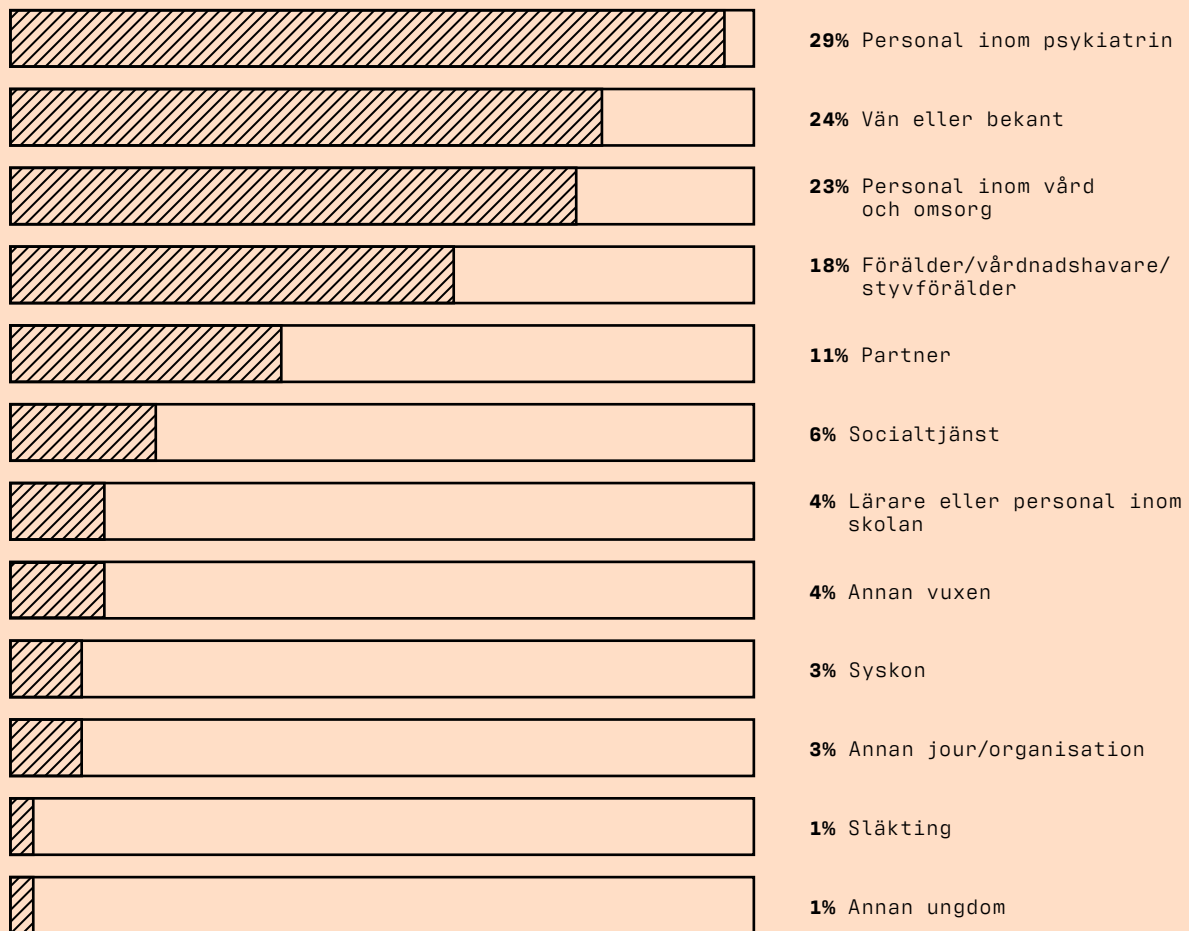
¹⁶Storasysters statistik för 2019

¹⁷Brå (2019), *Kriminalstatistik 2019, Anmälda brott*, https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5304e10e/1585653308304/Sammanfattning_anmalda_2019.pdf, relationen definierade som "Annans sorts relation eller bekantskap", "Närstående genom släktskap/familjerelation", "Närstående genom parrelation", 27 procent uppgav "Obekant"

¹⁸Brå (2019), *Indikatorer på sexualbrottsutvecklingen 2005-2017*, https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e1919f/1565079287510/2019_5_Indikatorer_%20pa_sexualbrottsutvecklingen_2005_2017.pdf

DEM HAR DU BERÄTTAT FÖR?

Chatten – 547 personer

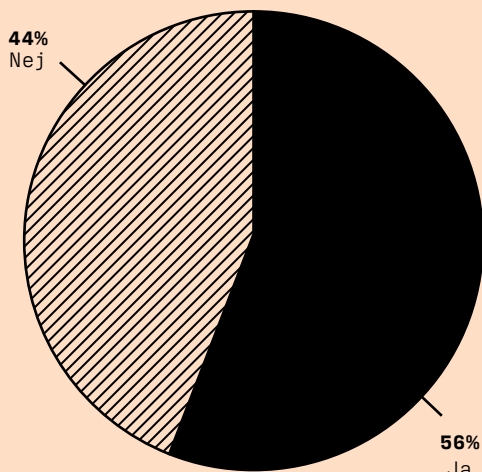
Den officiella brottsstatistiken bekräftar en liknande struktur som vi ser i Storasysters siffror – i 98 procent av anmälda sexualbrott var den misstänkta gärningspersonen en man.¹⁹ Gällande brottet våldtäkt där kvinnor och flickor var brottsoffret utgjordes den misstänkta gärningspersonen i 99 procent av fallen av en man. För pojkar och män som brottsoffer, där den misstänkta gärningspersonen var en man, var siffran 82 procent, enligt BRÅ.

Berättat

” Ett otroligt fint bemötande med stort tålamod och väldig respekt. Kloka och genomtänkta svar och förtroendegivande nog att ge mig mod att öppna upp om mer än varför jag testade att chatta just idag. Bra respons och professionellt men varmt rakt igenom. Tack!

Utvärdering från stödsökande, 2019

¹⁹Brå (2020), *Sammanfattning misstänkta personer 2019*, https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5304de45/1585639838563/Sammanfattning_misstankta_2019.pdf

HAR DU BERÄTTAT FÖR NÅGON OM ÖVERGREPPEN?

Chatten
974 personer

Många av de som söker sig till Storasystrers chatt har aldrig tidigare pratat med någon om sin utsatthet för sexuellt våld (44 procent).

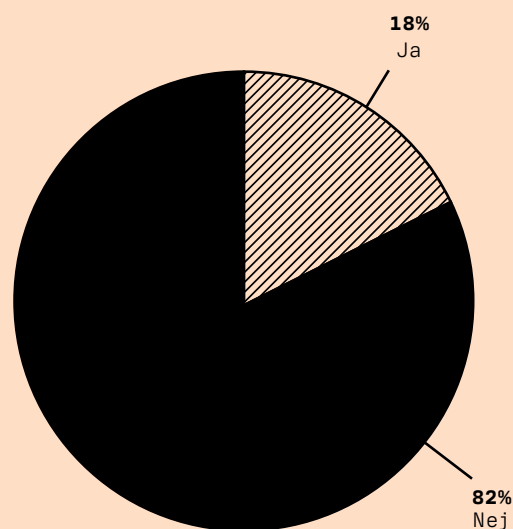
Polisanmälan

Som nämnt tidigare är anmälningsbenägenheten hos personer som utsatts för sexualbrott låg. Detta ser vi även i vår stödverksamhet där majoriteten av de stödsökande inte har anmält brottet till polisen. I samtal med utsatta informerar vi om möjligheten att anmäla de brott som den stödsökande utsatts för. Vi vet samtidigt att det generellt sett är svårt att få någon fälld för sexualbrott, det kan exempelvis vara svårt att få fram teknisk bevisning och ord står ofta mot ord.

År 2019 lanserade Brå en rapport där de hade analyserat nästan 800 anmälningar och tillhörande utredningsmaterial rörande fullbordad våldtäkt mot

kvinnor som var minst 15 år. Rapporten visade att en anmälan om våldtäkt resulterar i att en utredning inleds i majoriteten av fallen (94 procent).²⁰ Men enligt Brå leder endast 5 procent av de anmälda våldtäkter till fällande dom. Faktorer såsom att det fanns tydliga våldsinslag (vilket också kan bidra till bevis genom synliga skador) eller vittnen som stödbevisning har visat sig öka sannolikheten för att en anmälan leder till åtal.²¹ I många fall förekommer inget grovt våld vid dessa övergrepp och vittnen finns sällan när våldtäkter sker - detta skapar således problem i utredningarna.

Brå menar också att det även finns vissa brister i polisens utredningsarbete, vilket även Amnesty International framhåller i sin rapport om våldtäktsutredning i Norden.²²

HAR DU ANMÄLT ÖVERGREPPET TILL POLIS?

Chatt, mejljour, chattsystemer

²⁰Brå (2019), *Våldtäkt från anmälan till dom*, https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e18f68/1558943076921/2019_9_Valdtakt_fran_anmalan_till_dom.pdf

²¹Brå (2019), *Våldtäkt från anmälan till dom*, https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e18f68/1558943076921/2019_9_Valdtakt_fran_anmalan_till_dom.pdf

²²Amnesty International (2019), *Time for change. Justice for Rape Survivors in the Nordic Countries*, https://www.amnesty.se/documents/103/Time_for_change_FINAL.pdf

Polisen låter ibland utredningar vänta och de missar ibland att samla in bevismaterial (både gällande teknisk bevisning och att förhöra misstänkta) - något som också nyligen granskats av SVT gällande hantering av spårsäkringsatser.²³ Dessa faktorer påverkar exempelvis att utredningen tar längre tid än nödvändigt, att bevisningen blir otillräcklig och ökar risken för att målsägande inte längre vill medverka, vilket minskar sannolikheten för ett åtal.²⁴

En polisanmälan kan bidra till en känsla av upprättelse hos den utsatta genom att det tydliggör att personen utsatts för ett brott och att brott är något som kan anmälas. Storasyster ser också att en anmälan kan hjälpa den utsatta att lägga skulden där den hör hemma - hos förövaren. Samtidigt är det av stor vikt att inte uppmana någon att anmäla som inte vill eller som inte känner sig redo. En polisanmälan och en eventuell rättegång kräver också i många fall mycket energi och tid av den utsatta. Vi vet också att många som utsätts för sexualbrott återupplever sitt trauma genom en anmälan och eventuell utredning. Detta medför en särskilt utsatt situation, framför allt om den brottsutsatta får möta ett rättsväsende med begränsad kunskap och kompetens om hur en person kan må och reagera efter att ha blivit utsatt för ett sexualbrott.

Den som blir utsatt för brott har således en rättighet men ingen en skyldighet att anmäla brottet. Storasyster förutsätter däremot att rättsväsendet tar sitt ansvar för att på bästa sätt ta hand om en anmälan, utreda brottet och att förövaren ställs till svars för sina handlingar.

Den nya sexualbrottslagstiftningen stärker rätten för utsatta som väljer att anmäla genom att möj-

ligheten att omedelbart få ett målsägarbiträde som kan vara behjälplig med information om, och stöd i, rättsprocessen.²⁵ Att ge stödsökande information om vad sexuellt våld är, att de varit utsatta för brott och att det är möjligt att polisanmäla detta, ser vi som centralt när det gäller att värna om vår målgrupps demokratiska rättigheter.

MÄENDE EFTER KONTAKT MED STORASYSTER

Under 2019 fick 1 991 personer stöd i 3 172 samtal i vår chattjour, som är den stödform där vi möter flest utsatta. Efter avslutat samtal fyller våra volontärer i en utvärdering där de bland annat besvarar frågor om den stödsökandes mående. 71 procent av volontärerna svarade ja på frågan "Upplever du att den stödsökande mådde bättre/var lugnare efter avslutat samtal?" och 74 procent svarade ja på frågan "Uppllever du att du kunde bidra med någon kunskap/erfarenhet/information som var till nytta för den stödsökande?"²⁶

Storasysters centrala verksamhetsmål är att stötta personer som utsatts för sexuellt våld. Att volontärerna som bemannar chatten upplever att de i stor utsträckning kunde bidra till att den stödsökande mådde bättre/blev lugnare med hjälp av samtalet ser vi som mycket hoppfullt. Storasyster verkar också för att folkbilda och sprida kunskap om sexuellt våld. Vi arbetar både med att utbilda yrkesverksamma som möter vår målgrupp men också med att ge psykoedukation och annan information till utsatta och deras anhöriga. I samtalen med utsatta kan det handla om att prata om vanliga reaktioner efter ett övergrepp eller att ge information om vad som är ett sexualbrott och att detta går att anmäla. Att förmedla denna kunskap och information är oerhört viktig

²³SVT (2020), *Bara fyra av tio spår efter misstänkta sexuella övergrepp analyseras*, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/fyra-av-tio-spar-efter-misstankta-sexuella-overgrepp-analyseras-aldrig>

²⁴Brå (2019), *Väldtäkt från anmälan till dom*, https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e18f68/1558943076921/2019_9_Valdtakt_fran_anmalan_till_dom.pdf

²⁵Enligt Advokatsamfundet innebär den nya lagändringen att målsägande däremot har en begränsad rätt till ett målsägandebitråde i Hovrätten och att denna rätt ska prövas utifrån målsägandens behov. Detta motiveras bland annat genom att målsägande sällan deltar i huvudförhandlingen vid dessa mål.

<https://www.advokatsamfundet.se/Nyhetsarkiv/2018/november/hd-malsagandebitrade-aven-i-hovratten-ar-huvudregel-vid-sexualbrott/>. Ändringen har dock kritiserats från flera håll, se bl.a. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vas-terbotten/lagandring-ska-spara-pengar-sexualbrottsoffer-blir-utan-bitrade>

²⁶Storasysters statistik för 2019. Även stödsökande får fylla i en utvärdering efter avslutat chatt, men där är svarsfrekvensen ännu för låg för publicering. Vi har omarbetat våra utvärderingar inför 2020 för att förhoppningsvis få en högre svarsfrekvens direkt från våra stödsökande.

och därför ser vi det som en något mycket positivt att volontärerna i majoriteten av fallen upplever att de kunnat föra denna vidare till de stödsökande.²⁷

Samtal om suicid i Storasystems chatt

Storasyster tog år 2019 emot över 2 600 personer utsatta för sexuellt våld och de flesta (75 procent) som söker stöd hos oss gör det genom Storasystems stödchatt. Var tredje stödsökande i chatten var under 18 år och majoriteten var tjejer eller kvinnor (92 procent).

Psykisk ohälsa till följd av utsatthet för sexuella övergrepp är ett återkommande tema i dessa samtal. Därför har vi i samband med framtagandet av denna rapport undersökt hur vanligt samtal om suicid är i vår stödchatt för att på så sätt kunna få en större förståelse för den psykiska ohälsans utbreddhet bland Storasystems stödsökande.

ETISKA ÖVERVÄGANDEN

I Storasystems chattar är de stödsökande anonyma. Den stödsökande loggar in med ett alias och det finns ingen information i chattarna som kan kopplas tillbaka till den stödsökande. Den stödsökande kan välja precis hur mycket de vill dela med sig om sig själv vilket kan skapa en större frihet i samtalet jämfört med att träffa någon fysiskt. Just möjligheten att vara anonym är varför så många stödsökande som utsatts för sexuella övergrepp söker sig till vår onlinechatt.

Chattloggarna sparas i 15 månader i Storasystems chattsystem för att kunna användas vid stöd och handledning av volontärerna samt i utbildnings-syfte.²⁸

På grund av möjligheten för den stödsökande att vara anonym, och att vi därmed inte kunnat kontakta den stödsökande, har en närläsning av chattloggarna inte kunnat godkännas av de stödsökande inför skrivandet av denna rapport. Storasyster har dock gjort bedömningen att det ligger i vår målgrupps intresse att undersöka hur vanligt samtal om suicid är i våra chattsamtal. Denna viktiga kunskap kommer därför att kunna användas för att förbättra stödet för utsatta samt för att kunna öka förståelsen för vår målgrupps psykiska ohälsa och deras utsatta situation.²⁹

METOD OCH RESULTAT

Vi valde att undersöka Storasystems egna chattloggar för tre olika månader under 2019 - januari, juni och oktober och närläsa dessa. Urvalet av månader gjordes för att få en spridning och variation över året. Det totala antalet chattar för denna period var 678.

Vi har inte haft möjlighet att sortera bort återkommande stödsökande, och därför inte kunnat skapat oss en bild av hur många enskilda individer som sökt sig till vår chatt med denna problematik. Fokus för denna analys har istället varit på antal samtal som innehåller denna tematik. Vi har vid genomgången av chattarna exkluderat chattar som inte "kommit igång".³⁰ De totala antalet chattar som inkluderats i analysen var 491 stycken.

²⁷Storasystems statistik för 2019. Även stödsökande får fylla i en utvärdering efter avslutad chatt, men där är svarsfrekvensen ännu för låg för publicering. Vi har omarbetat våra utvärderingar inför 2020 för att förhoppningsvis få en högre svarsfrekvens direkt från våra stödsökande.

²⁸Efter 15 månader raderas Storasystems chattloggar. Anledningen till att de sparas i 15 månader är att vi vill kunna kvalitetssäkra kontakterna, säkerställa att stödet blir så bra som möjligt och kontakten så givande som möjligt för den stödsökande. Endast behörig personal har tillgång till loggarna.

²⁹Likt MÅN:s resonemang i rapporten "Jag som är en kille får fan inte gråta och vara rädd" (2018), s. 7, https://mfj.se/assets/documents/killfragor_rapport.pdf

³⁰Chattar som bedöms inte ha "kommit igång" utgörs av chattar där inget skrivs eller där endast ett kort meningsutbyte sker mellan den stödsökande och volontären, utan att en ordentlig konversation påbörjats.

Utsagor som bedömdes relatera till samtal om suicid kunde handla om att den stödsökande exempelvis uttryckte följande: "Jag har självmordstankar", "Jag har försökt ta mitt liv", "Jag har varit på sjukhus pga självmordsförsök", "Jag orkar inte mer, vill inte leva längre", "Jag försökte ta livet av mig idag".

De chattar som bedömdes innehålla något typ av suicidtema, likt utsagorna ovan, var 68 till antalet och utgjorde 14 % av de chattloggar som vi totalt analyserat. Denna siffra ger oss en fingervisning om hur pass vanligt förekommande samtal om suicid är i Storasytems chattstöd. Som nämnt ovan kan denna kunskap användas för att förstå utsattas situation, anpassa stödet utifrån denna information och därmed kunna skapa ett stöd med bättre kvalitet för utsatta.

Sexuella övergrepp och suicid

I denna del av rapporten kommer vi redogöra för situationen för de respondenter som angett suicidtankar och/eller suicidförsök till följd av sexuella övergrepp. Respondenternas svar utgår ifrån insamlad data i den enkätstudie som vår rapport "5211 röster om sexuellt våld" baserades på.

Kopplingen mellan suicid och sexuellt våld

Det allvarligaste symtomen på psykisk ohälsa är tankar på att inte vilja leva, att göra suicidförsök och att till slut ta sitt liv. Under år 2018 dog 1 268 personer av suicid i Sverige och av dessa var 886 män och 382 kvinnor.³¹ Enligt Folkhälsomyndigheten har nästan 14 procent av befolkningen någon gång under sitt liv haft suicidtankar. Andelen bland kvinnor var 15 procent och bland männen 12 procent.³² Depression är den vanligaste underliggande diagnosen vid suicid, men tillstånd eller diagnoser som medför bristande impulskontroll kan också öka risken för suicid.³³

Att risken för psykisk ohälsa också ökar till följd av utsatthet för våld är väl grundat i forskningen. Internationella studier visar att mäns våld mot kvinnor är starkt sammankopplat med suicidala handlingar. Våld i nära relation är för kvinnor förenat både med depression och suicidförsök.³⁴ Svenska studier visar att kvinnor som utsatts för allvarligt våld (sexuellt våld inkluderat) har en tredubblad risk för att utveckla självskadebeteende, inklusive självmordstankar, jämfört med de kvinnor som inte blivit utsatta.³⁵ En person som varit utsatt för sexuellt våld riskerar att drabbas av olika psykiska konsekvenser såsom depression, ptsd och suicidtankar.³⁶

Bakgrund till enkät- materialet om suicid kopplat till sexuellt våld

Under våren 2019 lanserade Storasynter rapporten "5211 röster om sexuellt våld" som baserades på en enkätstudie (utförd årsskiftet 2017-2018). Enkäten besvarades av 5 211 personer som varit utsatta för olika typer av sexuellt våld. Enkäten innehöll frågor om våldsutsatthet, psykisk ohälsa, kontakt med stödinstanser efter övergrepp och om polisanmälan.

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Enkäten utformades med hjälp av verktyget Google Forms och spreds i bland annat Storasynters digitala kanaler samt genom mejlutskick till jourer och andra organisationer. Då Storasynter dagligen arbetar med personer som utsatts för sexuella övergrepp av olika slag hade vi också kontakt med målgruppen och kunde nå ut med enkäten till dem genom våra egna stödfunktioner.

Inga av frågorna i enkäten var obligatoriska för respondenterna att besvara då det var viktigt att låta respondenten själv få sätta gränser för vad den ville dela med sig av eller inte. På vissa av frågorna i enkäten var det möjligt att välja ett av de fasta svarsalternativen och på somliga kunde respondenterna välja flera av svarsalternativen som de upplevde passade deras erfarenhet. På nästan samtliga frågor hade respondenterna möjlighet att fylla i fritextsvar om de ville lägga till något eller om de fasta svarsalternativen inte rymde deras upplevelse eller erfarenhet. Vissa frågor var rena fritextfrågor där alla respondenter fick svara fritt. Dessa svar har sedan tolkats

³¹Folkhälsomyndigheten (2019), *Statistik om suicid*, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/suicidprevention/statistik-om-suicid/>

³²Folkhälsomyndigheten (2018), *Nationella folkhälsoenkäten - Hälsa på lika villkor*, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/om-vara-datainsamlingar/nationella-folkhalsoenkaten/>

³³Socialstyrelsen (2019), *Suicid*, Personer som exempelvis har bipolära sjukdomar, adhd, schizofreni och andra psykossjukdomar, personlighetssyndrom och missbruk eller beroende utgör en riskgrupp för suicid. <https://patientsakerhet.socialstyrelsen.se/risiker/varvardskadeomraden/suicid>

³⁴Devries, Karen M. et al (2013), *Violence against women is strongly associated with suicide attempts: Evidence from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence against women*, Plos Medicine, <https://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.1001439>

³⁵Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2014), *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*, s. 87, http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/418/NCK-rapport_prevalens_Vald_och_halsa_www.pdf

³⁶Folkhälsomyndigheten (2018), *Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i Sverige 2017*, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/s/sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter-i-sverige-2017/>

”

Det tog 3 år innan jag vågade berätta om det, och det var efter ett självmordsförsök

”

- respondent, 5211 röster om sexuellt våld

och kategoriserats utifrån återkommande teman i respondenternas utsagor.

URVAL

Urvalet av respondenter som besvarade enkäten är inte representativt för hela befolkningen då enkäten är besvarad av personer som alla har erfarenheter av sexuellt våld. Resultaten kan därför inte göras generaliserbara till hela Sveriges befolkning men kan säga något om gruppen som har erfarenhet av utsatthet för sexuellt våld. Vi kan inte heller med säkerhet veta om en person svarat på enkäten flera gånger. Dock har vi haft möjlighet att sortera bort och exkludera vissa svar såsom dubletter (förmodligen pga att respondenten klickade flertalet gånger på skicka-knappen vilket skapade flera identiska svar) från det totala antalet enkätsvar. Antal enkätsvar inklusive dubletter var 5 329.

ETISKA ÖVERVÄGANDEN

På enkätens första sida informerades respondenterna om studiens syfte och att medverkan var frivillig. Med tanke på studiens känsliga ämnesområde upplystes respondenterna även om att de besvarade frågorna anonymt och att inga frågor var obligatoriska att besvara. Deltagarna i studien informerades vidare om att enkätsvaren, och eventuella citat (som anonymiserats genom borttagande av personliga detaljer), skulle användas i en rapport med syftet att öka kunskapen om sexuellt våld och för att i förlängningen kunna förbättra stödet för utsatta. Alla respondenter fick även kontaktuppgifter till Storasyster om de önskade stöd efter att ha besvarat enkäten.

FRÅGESTÄLLNINGAR

I avsnittet i enkäten som berörde psykisk ohälsa ville vi dels fånga upp reaktioner under själva övergreppet. I enkäten uppgav majoriteten av respondenterna att de upplevde att de mentalt flydde från situationen och/eller att de stängde av kroppen för att skydda sig.³⁷ Vi ställde även frågor om beteenden eller reaktioner efter utsatthet för övergrepp för att förstå på vilket sätt sexuellt våld påverkar vår målgrupps mående. De vanligaste reaktionerna/beteendena var skamkänslor, ångest, försämrat egenvärde/självkänsla, tillitsproblematik, skuldskänslor och rädsla.³⁸ Bland svarsalternativen om symtom efter övergreppet var det möjligt för respondenterna att ange huruvida de hade haft suicidtankar och/eller gjort suicidförsök efter att ha blivit utsatta för sexuella övergrepp. Av det totala antalet respondenter (n=5211) hade 32 procent haft suicidtankar och 16 procent hade gjort suicidförsök. Totalt hade 1 691 personer angett att de haft suicidtankar och/eller gjort suicidförsök till följd av sexuella övergrepp.

Då tankar om att ta sitt liv eller att försöka ta sitt liv är de allvarligaste symtomen på psykisk ohälsa till följd av sexuellt våld valde vi att särskilt titta på denna grupps utsatthet i materialet. För att tydliggöra den särskilda utsatthet det innebär att ha varit utsatt för sexuellt våld, och till följd av detta våld haft suicidtankar och/eller gjort suicidförsök, har vi i denna rapport valt att jämföra den grupp respondenter som hade dessa symptom med den grupp som inte uppgav dito. Det totala antalet respondenter, 5211, har således delats upp i två grupper: suicid (n=1691) och ej suicid (n=3520).

³⁷Storasyster (2019), 5211 röster om sexuellt våld, s. 25,

http://www.foreningenstorasyster.se/wordpress/wp-content/uploads/2019/03/storasyster_rapport_5211roster.pdf

³⁸Storasyster (2019), 5211 röster om sexuellt våld, s. 25, 78-82 procent av respondenterna angav dessa symptom,

http://www.foreningenstorasyster.se/wordpress/wp-content/uploads/2019/03/storasyster_rapport_5211roster.pdf

³⁹Storasyster (2019), 5211 röster om sexuellt våld,

http://www.foreningenstorasyster.se/wordpress/wp-content/uploads/2019/03/storasyster_rapport_5211roster.pdf

I rapporten “5211 röster om sexuellt våld”³⁹ samlade vi in kunskap om utsatthet för sexuellt våld utifrån följande övergripande frågeställningar:

5211 röster om sexuellt våld

Vilken typ av sexuellt våld har respondenterna varit utsatta för?

Hur har respondenterna reagerat under övergrepp?

Vilka känslor/beteenden har uppstått till följd av sexuella övergrepp?

Hur har kontakten med olika stödinstitanser sett ut efter övergreppen?

Har respondenterna polisanmält de sexuella övergreppen?

Då denna rapport utgår ifrån samma insamlade data kommer jämförelsen mellan suicid-gruppen och ej suicid-gruppen relatera till ovan nämnda frågeställningar.

Resultat

Ålder och könsidentitet

Gällande åldersfördelningen mellan grupperna suicid och ej suicid skilde sig resultatet inte nämnvärt. De flesta respondenter befann sig i åldersspannet 18-25 år (suicid-gruppen 38 procent och ej suicid-gruppen 36 procent). Runt 20 procent av respondenterna i båda grupperna utgjordes av barn (respondenter under 18 år). Att barn söker stöd för sin psykiska ohälsa uppmärksammas även av andra organisationer som möter personer under 18 år i sin verksamhet. I Bris senaste årsrapport lyfter de fram att barns samtal om suicid har ökat med 88 procent sedan 2016.⁴⁰

Respondenter som uppgav "icke-binär" som könsidentitet var procentuellt sett större i gruppen suicid, 5 procent (n=86), jämfört med ej suicid där andelen var 2 procent (n=66). Andelen "tjej/kvinna" var mindre i grupp suicid (90 procent, n=1516) jämfört med ej suicid (95 procent, n=3330). Andelen "kille/man" var aningen högre i gruppen suicid än i gruppen ej suicid (3 procent, n=44, respektive 2 procent, n=77).

Könsidentitet	Ej suicid	Suicid
Icke-binär	2%	5%
Tjej/Kvinna	95%	90%
Kille/Man	2%	3%

I Sverige är suicid den vanligaste dödsorsaken bland män mellan 15-44 år. Däremot är kvinnor överrepresenterade när det gäller andra suicidala beteenden såsom suicidtankar, planer på att ta sitt liv och självskadebeteenden (utan avsikt att ta sitt liv).⁴¹

Transpersoner

I gruppen som hade erfarenhet av suicidtankar och/eller suicidförsök till följd av övergrepp var andelen transpersoner högre än i gruppen som inte uppgav dessa symptom (6 procent, jämfört med 2 procent).

Transpersoner har generellt sett en sämre psykisk hälsa jämfört med befolkningen i stort. Unga personer som identifierar sig som homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner gör fler suicidförsök än jämnåriga heterosexuella och risken är störst bland unga transpersoner.⁴² I en undersökning från 2015 om transpersoners hälsa uppgav 36 procent av transpersonerna att de allvarligt övervägt att ta sitt liv minst en gång under det senaste året (jämfört med 6 procent för befolkningen i allmänhet).⁴³ I samma undersökning uppgav 30 procent av respondenterna att de någon gång blivit tvingade till sex mot sin vilja.⁴⁴

Sysselsättning

Gällande frågan huruvida respondenten hade en sysselsättning eller inte fanns betydande skillnader grupperna emellan. I "suicid-gruppen" var det en mindre andel som arbetade eller studerade medan en större andel hade sjukpenning, sjukersättning eller aktivitetsersättning, jämfört med "ej suicid-gruppen"

⁴⁰Bris (2020), Bris årsrapport 2019, https://www.bris.se/globalassets/om-bris/bris-rapport-2020/bris_arsrapport2019.pdf

⁴¹Mind (2017), Könsrelaterade riskfaktorer vid självmord, <https://mind.se/aktuellt/konsrelaterade-riskfaktorer-vid-sjalvmord/>

⁴²Folkhälsomyndigheten (2019), Suicidförsök vanligare bland unga hbtq-personer, Utblick folkhälsa 2019, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/abe121003f8c41aeba502f9872a28e70/suicidforsok-vanligare-unga-hbtq-personer-19003-webb.pdf>

⁴³Folkhälsomyndigheten (2015) Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/a55cb89cab14498caf47f2798e8da7af/halsan-halsans-bestamningsfaktorer-transpersoner-15038-webb.pdf>

⁴⁴Folkhälsomyndigheten (2015) Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/a55cb89cab14498caf47f2798e8da7af/halsan-halsans-bestamningsfaktorer-transpersoner-15038-webb.pdf>

Huvudsaklig sysselsättning ⁴⁵	Ej suicid	Suicid
Arbetar	43%	36%
Studenter	47%	41%
Har sjukpenning, sjukersättning, aktivitetsersättning	3%	14%

Denna skillnad i sysselsättningsgrad kan rimligtvis förklaras av respondenternas rapportering om ett allmänt försämrat psykiskt mående, här inkluderat symptom som suicidtankar och/eller suicidförsök, till följd av sexuellt våld (se avsnittet "Psykiskt mående" nedan). Den försämrade psykiska hälsan kan tänkas gå hand i hand med en förhöjd andel respondenter som har sjukpenning, sjukersättning eller aktivitetsersättning. Att bibehålla en sysselsättning, i form av arbete eller studier, kan rimligen försvåras då den utsatta upplever så pass svåra symptom till följd av det sexuella våldet personen utsatts för.

Sexuellt våld

På frågan om vilken typ av sexuella övergrepp som personen hade utsatts för hade respondenterna möjlighet att välja ett eller flera svarsalternativ. Gällande nästan samtliga typer av sexuella övergrepp som beskrivs ovan uppger suicidgruppen utsatthet i högre andel än gruppen ej suicid. Suicidgruppen har i större utsträckning varit utsatt för grövre våld än ej suicid-gruppen. Exempelvis hade nästan 60 procent av respondenterna i suicidgruppen angett att de utsatts för att någon med hot, tvång eller våld hade tvingat dem till att ha samlag, eller liknande

sexuell handling (jämfört med 23 procent i ej suicid-gruppen).

En betydligt större andel respondenter i suicid-gruppen hade också erfarenhet av att någon hade utnyttjat sin makt och fått den utsatta att ställa upp på sexuella handlingar (44 jämfört med 18 procent). Samma mönster gick att se gällande att ha blivit övertalad att skicka sexuella bilder mot ens vilja, och att någon hade spridit rykten, bilder eller filmer av sexuell natur mot personens vilja. Att bilder och filmer sprids på nätet, och är svåra för den utsatta att både radera och stoppa spridningen av, skapar en ständigt pågående utsatthet.

Att ha blivit utsatt för att någon har köpt eller bytt sig till sexuella handlingar var också betydligt större i gruppen respondenter som angett suicidtankar och/eller suicidförsök till följd av övergrepp. Forskning visar att unga personer som har erfarenhet av sex mot ersättning har varit utsatta för sexuella övergrepp i betydligt högre grad än andra ungdomar – 78 procent av unga som har haft sex mot ersättning har också erfarenhet av sexuella övergrepp.⁴⁶ Behovet av stöd i gruppen personer som har sex mot ersättning är stort. I kontakt med kvinno-, tjej- och ungdomsjourer beskriver utsatta att de behöver hjälp att hantera skuld- och skamkänslor kring att ha fått ersättning för sex och att många vill få hjälp att ta sig ur prostitutionen.⁴⁷

UPPREPAD UTSATTHET

I gruppen respondenter som angett att de upplevt suicidtankar och/eller gjort suicidförsök som en konsekvens av att ha varit utsatta för sexuellt våld så hade majoriteten utsatts för övergrepp vid upprepade tillfällen (87 procent). Siffran för upprepade utsatthet var lägre, dock ändå hög, i gruppen ej suicid (66 procent).

⁴⁵Andra typer av sysselsättningar som var mindre vanliga var arbetssökande, föräldraledig och kategorin övrigt.

⁴⁶Socialstyrelsen (2015), *Sex mot ersättning*. Utbildningsmaterial om skydd och stöd till barn och unga, <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2015-5-2.pdf>

⁴⁷Unizon (2016), *Porrt och prostitution*, http://unizon.se/sites/default/files/media/porrt_och_prostitution_unizons_rapport_0.pdf

⁴⁸Brå (2019), *Nationella Trygghetsundersökningen 2019*, https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70ec536d/15705209309995/2019_11_Nationella_trygghetsundersokningen_2019.pdf

VILKEN TYP AV SEXUELLA ÖVERGREPP HAR DU BLIVIT UTSATT FÖR?

	<u>Ej suicid</u>	<u>Suicid</u>
Att någon har berört din kropp med händerna, könet eller munnen på ett sexuellt sätt som känns obehagligt.	82%	90%
Att någon har gett dig blickar, visslingar eller pratat med dig på ett sätt som anspelar på sex och som känns obehagligt.	82%	82%
Att du har haft sex fast du inte har velat (t.ex att någon/några har tjatat på dig och att du har gått med på att ha sex fast du inte velat, eller att du först har velat och sen ändrat dig men ändå har fortsatt ha sex. Eller att det finns ett underliggande hot som gör att du vill undvika andra obehagliga konsekvenser/våld om du inte har sex med personen/personerna.)	58%	75%
Att någon har skickat oönskade meddelanden till dig, till exempel mejl/sms/meddelanden/bilder, som anspelar på sex.	64%	74%
Att någon har gjort något sexuellt mot dig när du inte har kunnat skydda dig eller uttrycka din vilja (t.ex om du varit berusad, drogpåverkad, sover, sjuk, har någon funktionsvariation eller på annat sätt är oförmögen att göra motstånd.	43%	67%
Att någon har med hot, tvång eller våld tvingat dig till att ha samlag, eller liknande sexuell handling (kan ske genom slid, anal, oral eller gnuggsex, eller genom att föra in föremål eller fingrar i slidan eller analöppningen).	23%	58%
Att en okänd person har visat sitt könsorgan för dig (blottning).	41%	48%
Att någon har med hot, tvång eller våld tvingat dig till att tillfredsställa den personens sexuella behov.	17%	47%
Att någon har använt sin makt, det vill säga att utnyttjat att du befinner dig i underläge/beroendeställning, och har fått dig att ställa upp på sexuella handlingar (t.ex en lärare som utnyttjar en student).	18%	44%
Att någon har övertalat dig att skicka sexuella/avklädda/nakna bilder eller filmer fast det är mot din vilja.	24%	40%
Att någon har spridit rykten, bilder eller filmer på dig som har med sex eller kroppen att göra.	24%	40%
Att någon har fotat eller filmat dig i ett sexuellt syfte (både om du visste om det eller inte) och om det var mot din vilja eller om du är/var under 18 år.	13%	28%
Att någon har tvingat dig genomföra sexuella handlingar på dig själv.	6%	21%
Att någon har tvingat dig att bevittna sexuella handlingar (t.ex att tvingas titta på pornografi).	7%	20%
Att någon har köpt eller bytt till sig sexuella handlingar genom att erbjuda eller ge pengar, presenter, alkohol, tjänster eller liknande.	7%	19%
Att någon har omskurit ditt underliv/dina könsdelar.	0,14%	0,35%
Övrigt	2%	1%

87%

av de som angett att de upplevt suicidtankar och/eller gjort suicidförsök som en konsekvens av att ha varit utsatta för sexuellt våld har utsatts för övergrepp vid upprepade tillfällen.

Enligt den Nationella Trygghetsundersökningen 2019 är upprepade utsatthet för sexualbrott vanligt.⁴⁸ Av de som utsatts för sexualbrott under 2018 uppgav 28 procent att de utsatts 2–3 gånger under året. 34 procent rapporterade att de utsatts för sexualbrott vid fyra tillfällen eller fler under 2018. Risken för att någon utvecklar suicidtankar kan tänkas öka i och med utsatthet för grövre våld samt att ha varit utsatt för sexuellt våld vid upprepade tillfällen. Även om det är svårt att säga något om det kausala sambandet uppger respondenterna att suicidtankar och/eller suicidförsök har uppkommit efter utsatthet för sexuellt våld vilket är viktigt att både framhålla och ta på allvar.

Våld som utövas digitalt

Att ha varit utsatt för sexuella övergrepp på nätet var också vanligare i suicidgruppen. 65 procent i jämförelse med 56 procent i ej suicid-gruppen svarade ja på frågan om de utsatts för sexuella övergrepp på nätet. I båda grupperna var det vanligast att ha mottagit oönskade sexuella meddelanden som anspelar på sex och/eller att ha fått motta dick-pics.

Sexuellt våld som utövas digitalt bidrar till att våldet kan ske på platser som vanligtvis upplevs som trygga hos den som utsätts, såsom ens sovrum eller i skolan. Även denna typ av våldsutövande riskerar att påverka den psykiska hälsan allvarligt. Forskning visar att för barn som utsätts för sexuellt våld på nätet kan de psykiska följderna bli större än för dem som

utsatts “offline”.⁴⁹ Det kan exempelvis handla om att mängden av förövare ökar i och med risken att bilder och filmer sprids, vilket bidrar till en stor kontrollförlust hos den utsatta. Övergrepp på nätet kan också bidra till att den utsatta känner en rollförvirring, dvs att övergreppet inte skedde “fysiskt”, vilket kan göra det svårare att definiera den som utsätter som en förövare. Detta kan i sin tur öka skuld- och skuld-känslorna hos den som blir utsatt.

Den utsattas relation till förövaren

På frågan om den utsattas relation till förövaren hade respondenterna möjlighet att välja ett eller flera svarsalternativ. Gruppen respondenter som uppgett att de haft suicidtankar och/eller gjort suicidförsök till följd av övergrepp har i större utsträckning än jämförelsegruppen varit utsatta av någon de känner eller har/haft en relation till (bekant, partner/s, före detta partner/s, vän, någon personen dejtar/har dejtat).

Att en förälder/vårdnadshavare/styvförälder eller annan nära släkting (t.ex. syskon/styvsyskon) hade utsatt respondenten för sexuella övergrepp var betydligt vanligare i suicidgruppen. Att förövaren var en lärare eller annan personal i skolan, eller en idrottslärare eller motsvarande, var även det vanligare i suicidgruppen. Samma mönster gick att se gällande att ha blivit utsatt av personal inom sjukvården.

Respondenterna har kunnat ange flera olika typer av förövare. I suicid-gruppen har respondenterna sammantaget rapporterat 6 393 förövare fördelat på de olika relationskategorierna och för ej suicid-gruppen var denna siffra 10 183. Dessa tal ger oss dock ingen information om det totala antalet förövare eftersom respondenten endast kunde ange vilken typ av kategori av förövare - ex. bekant till den utsatta, men inte antalet olika bekanta som den utsatta utsatts för övergrepp

⁴⁸Joleby, Malin et al [2018], *Understanding Online Child Sexual Abuse and How to Talk to Children About it*, The Inquisitive Mind Magazine, <https://www.in-mind.org/article/understanding-online-child-sexual-abuse-and-how-to-talk-to-children-about-it>

Vem har utsatt dig för sexuella övergrepp?	Ej suicid	Suicid
Okänd	60%	53%
Bekant	47%	53%
Partner/s	41%	57%
Före detta partner/s	30%	45%
Vän	28%	39%
Någon du dejtar/har dejtat	28%	39%
Arbetskollega	13%	14%
Förälder/vårdnadshavare/ styvförälder	5%	16%
Nära släkting (t.ex syskon/styvsyskon)	5%	12%
Chef/överordnad	7%	9%
Lärare eller annan personal inom skolan	4%	9%
Avlägsen släkting	5%	7%
Idrottslärare, tränare eller motsvarande	4%	7%
Personal inom sjukvård	2%	7%

av. Antalet förövare för de olika kategorierna fördelat på antal respondenter i respektive grupp kan möjligtvis ge oss en fingervisning om hur utsattheten ser ut. I ej suicid-gruppen var det i genomsnitt 2,9 förövar-kategorier per respondent och i suicidgruppen var det 3,8 per respondent. I suicid-gruppen var även upprepad utsatthet vanligare, respondenterna uppgav ett fler antal förövare och fler typer av relationer till förövaren. Detta talar för en större våldsutsatthet i suicid-gruppen.

Förövarens kön

Gällande frågan om kön på förövaren kunde respondenterna ange flera olika könsidentiteter och om de utsatts av flera personer vid ett och samma tillfälle.

Förövarens kön	Ej suicid	Suicid
Man/Kille	98%	99%
Flera män/killar vid samma tillfälle	15%	24%

Majoriteten av respondenterna hade varit utsatta av en man eller kille (suicid-gruppen 99 procent, ej suicid 98 procent). En större andel i suicid-gruppen hade varit utsatt av flera män/killar vid ett tillfälle (24 procent respektive 15 procent i ej suicid-gruppen). Dessa siffror går i linje med Brottsförebyggande rådets statistik om att de misstänkta förövarna i majoriteten av fallen utgörs av män.⁵⁰ Det var fler respondenter i suicid-gruppen som hade varit utsatta för sexuella övergrepp av en kvinna, 9 procent, jämfört med 5 procent i ej suicid-gruppen.

Ålder för utsatthet

Respondenterna kunde på denna fråga ange flera olika åldrar då de utsatts för övergrepp eftersom upprepad utsatthet för sexualbrott inte är ovanligt.⁵¹ För utsatthet i vuxen ålder, 18–60 år, skiljer sig resultaten inte nämnvärt mellan de två grupperna. Däremot har en större andel respondenter i suicid-gruppen uppgett att de utsatts som barn. Största skillnaden mellan grupperna ser vi gällande de respondenter som uppgett att de utsatts innan 13 års ålder – 53 procent av respondenterna i suicid-gruppen respektive 33 procent i ej suicid-gruppen.

⁵⁰Brå (2020), *Sammanfattning misstänkta personer 2019*, https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5304de45/1585639838563/Sammanfattning_misstankta_2019.pdf

⁵¹Brå (2019), *Nationella Trygghetsundersökningen 2019*, https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70ec536d/1570520930995/2019_11_Nationella_trygghetsundersokning-en_2019.pdf

Hur gammal var du när du blev utsatt för sexuella övergrepp?	Ej suicid	Suicid
Under 13 år	33%	52%
13-14 år	45%	60%
15-17 år	66%	72%
18-25 år	60%	60%
26-30 år	19%	21%
31-35 år	9%	10%
36-40 år	5%	5%
41-50 år	2,76%	3,25%
51-60 år	0,57%	0,59%
60+	0,09%	0,06%

En stor del av respondenterna vittnar om utsatthet för sexuellt våld under barndomen (innan 18 års ålder) och även under det tidiga vuxenlivet (18–25 år). Då majoriteten av respondenterna som besvarade enkäten själva var mellan 13–35 år vid svarstillfället är det inte möjligt att få ut information om utsatthet senare i livet, vilket förklarar att en lägre andel anger utsatthet i dessa åldersspann.

Brottsplats

På frågan om på vilken plats som personen hade utsatts för sexuella övergrepp hade respondenterna möjlighet att välja ett eller flera svarsalternativ. Vanligaste brottsplatserna för de båda grupperna var att ha blivit utsatt i någon annans eller sitt eget hem (suicid-grupp: 76 respektive 68 procent, ej suicid-grupp: 60 respektive 49 procent).

Har du erfarenhet av annan typ av våld, utöver sexuella övergrepp?	Ej suicid	Suicid
Psykiskt våld (t.ex verbala kränkningar, hot, isolering, utpressning och kontroll)	57%	83%
Fysiskt våld (t.ex knuffar, sparkar, slag, stryppgrepp, fasthållning eller att attackera någon med något tillhygge)	31%	61%
Ekonomiskt eller materiellt våld (t.ex genom undanhållande av ekonomiska tillgångar eller att göra sin partner ekonomiskt beroende, att förstöra dennas privata ägodelar eller hota att slå sönder möbler och inredning.)	9%	22%
Hedersrelaterat våld (våldet utövas oftast av ett kollektiv där flickors och kvinnors sexualitet kontrolleras och att valet av partner inte är deras eget utan påverkas familjen eller hela släkten)	1%	2%
Rasistiskt motiverat våld (att du har utsatts för våld pga av nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg eller liknande)	2%	5%
Homofobiskt och/eller transfobiskt motiverat våld (att du har utsatts för våld pga din sexuella läggning och/eller din könsidentitet/könsuttryck)	3%	10%

Utsatthet för andra typer av våld

I enkäten ställde vi frågan om respondenterna hade erfarenhet av att ha bli utsatta för även annan typ av våld utöver sexuellt våld, och här kunde respondenterna ange ett eller flera svarsalternativ. Majoriteten av respondenterna i båda grupperna hade erfarenhet av annan typ av våld, även om det var betydligt vanligare i suicid-gruppen (86 jämfört med 60 procent för ej suicid-gruppen). Gällande de former av våld som respondenterna frågades om rapporterade suicid-gruppen en större utsatthet gällande samtliga våldformer än gruppen ej suicid. Utmärkande var den stora andel som uppgav erfarenhet av psykiskt och fysiskt våld. En annan skillnad var även att var tionde respondent i suicid-gruppen hade erfarenhet av homofobiskt och/eller transfobiskt motiverat våld, jämfört med 3 procent i ej suicid-gruppen.

Psykiskt mående

REAKTIONER UNDER ÖVERGREPP

På frågan om reaktioner under ett sexuella övergrepp hade respondenterna möjlighet att välja ett eller flera svarsalternativ. Respondenterna kunde välja på alternativen, eller ange fritextsvar:

- Du skyddade dig genom att mentalt fly situationen (t.ex att du stängde av tankarna, kopplade ifrån eller upplevde att du såg dig själv utifrån).
- Du skyddade dig genom att stänga av kroppen (t.ex att du inte kunde röra dig eller som att kroppen frös).
- Du skyddade dig genom att fysiskt ta dig ifrån situationen.
- Du skyddade dig genom att göra fysiskt och/eller verbalt motstånd (t.ex att du slogs, skrek, sparkades).

De vanligaste reaktionerna under ett övergrepp, för båda grupperna, var att stänga av mentalt eller kroppsligt som ett sätt att skydda sig själv. Däremot var det vanligare i suicid-gruppen att uppleva dessa reaktioner under övergreppet (mentalt stänga av 80 procent, stänga av kroppen 78 procent) jämfört med ej suicid-gruppen (mentalt stänga av 54 procent, stänga av kroppen 48 procent). Mellan 30-40 procent i både grupperna uppgav att de gjort fysiskt motstånd eller försökt skydda sig genom att försöka ta sig ifrån situationen.

Reaktion under övergrepp	Ej suicid	Suicid
Mentalt stänga av	54%	80%
Stänga av kroppen	48%	78%

Att kroppen och/eller huvudet upplevs som avstängda under övergreppet kan senare bidra till en känsla av kontrollförlust hos den utsatta. För många kan det finnas en förbestämd idé om hur man skulle reagera under ett övergrepp – att man exempelvis skulle slå, sparka, skrika och försöka ta sig därifrån.

Forskningen visar att den motsatta reaktionen är den vanligaste – sju av tio stänger automatiskt av både mentalt och kroppsligt för att skydda sig under övergreppet (freeze-reaktion).⁵² Att kroppen då inte reagerar som man har tänkt sig kan leda till skuld- och skamkänslor hos den utsatta vilket kan påverka det psykiska måendet negativt.

⁵²Möller, Anna et al (2017), *Tonic immobility during sexual assault – a common reaction predicting post traumatic stress disorder and severe depression*, Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica, <https://obgyn.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/aogs.13174>

KÄNSLOR & BETEENDEN SOM UPPSTOD EFTER ÖVERGREPPET

	<u>Ej suicid</u>	<u>Suicid</u>
Ängest	66%	94%
Känslor av skam	72%	93%
Försämrat egenvärde/självkänsla	57%	92%
Nedstämdhet/depression	37%	91%
Tillitsproblem (t.ex svårt att lita på andra och/eller på dig själv, på samhället)	54%	89%
Känslor av skuld	55%	85%
Rädsla	52%	83%
Sömnproblem (t.ex att du sover för mycket/litet, mardrömmar)	27%	79%
Flashbacks (t.ex återupplevande av övergreppet, plötsliga minnesbilder)	37%	78%
Stress	46%	78%
Oro	50%	77%
Självskadebeteende (t.ex skära sig eller på annat sätt skada sig, eller skada sig med hjälp av alkohol, droger, sex)	17%	77%
Svårigheter med sex/sexualiteten	40%	75%
Avskärmad från känslor/känslomässigt avstängd	34%	74%
Undvikande av tankar, känslor, aktiviteter, platser och/eller personer som får dig att tänka på övergreppet	30%	70%
Fysiska reaktioner (t.ex hjärklappning, spändhet i kroppen, värk i kroppen, illamående, frysningar, bröstsmärtor, svårt att äta)	26%	67%
Minnessvårigheter/koncentrationssvårigheter	17%	67%
Ilska/irritabel/otålighet	48%	62%
Självmedicinering (med alkohol, mediciner och/eller droger)	13%	50%
Överklighetskänslor	16%	49%
Ätstörning	11%	46%

KÄNSLOR & BETEENDEN EFTER ÖVERGREPP

” Att vuxna i min omgivning som bara sa att det var okej att killarna betedde sig som dom gjorde. ”Dom är bara kära i dig” ”dom är killar, de är så dom är” samhället har accepterat dessa beteenden så jag lärde mig ganska snabbt att folk får göra vad dom vill med mig. Att min kropp är till för att tillfredsställa männen. Sjukt jävla samhälle.

- respondent, 5211 röster om sexuellt våld

Gällande frågan om känslor och beteenden som uppkommit efter övergreppet hade respondenterna möjlighet att välja ett eller flera svarsalternativ. Ångest, skamkänslor, försämrat egenvärde/självkänsla och nedstämdhet/depression uppges som symtom av minst 90 procent inom suicid-gruppen, och rapporteras i betydligt högre grad än i jämförelsegruppen. Symptom såsom nedstämdhet/depression, sömnsvårigheter, självskadebeteende, minnessvårigheter, självmedicinering, överklighetskänslor och ätstörning var också vanligare i suicid-gruppen. Generellt sett så var samtliga av ovan nämnda beteenden eller reaktioner betydligt vanligare i gruppen som hade haft suicidtankar och/eller gjort suicid-

Sammanfattningsvis rapporterar gruppen respondenter som angett att de haft suicidtankar och/eller gjort suicidförsök ett avsevärt sämre psykiskt mående till följd av övergrepp än respondenter i den jämförande gruppen.

försök. Kopplingen mellan att ha blivit utsatt för sexuella övergrepp och därmed utveckla svår psykisk ohälsa är väl belagt i forskningen. Exempelvis är PTSD-symtom tre till fem gånger vanligare för både kvinnor och män som utsatts för allvarliga sexuella övergrepp (gäller både för utsatthet i barndomen och i vuxenlivet).⁵³ Många av de symtom som respondenterna uppger påverkar vardagen och kan medföra svårigheter att upprätthålla en sysselsättning på grund av exempelvis sömn- och koncentrationssvårigheter och undvikande beteenden. Reaktioner och beteenden till följd av övergrepp kan även ha effekt på den utsattas nära relationer, särskilt om personen blivit utsatt av någon den har en (nära) relation till. Effekter som får en påverkan på den utsattas relationer kan handla om ökad rädsla, sex- och sexualitetsproblematik, och svårigheter med att känna tillit.⁵⁴

Stöd

” Det finns otroligt många som utsätts för det här och vård/skola måste ta mer ansvar för att speciellt då barn ska våga och kunna berätta. Det är något som kommer följa efter oss hela vårt liv och vi behöver hjälp med att hantera detta, vi klarar inte detta själva.

- respondent, 5211 röster om sexuellt våld

BERÄTTAT

Gällande frågan om respondenten hade berättat för någon att den blivit utsatt för sexuella övergrepp så skilde det sig inte markant mellan de två grupperna. Majoriteten av respondenterna hade berättat för någon om sin utsatthet (suicid-gruppen 89 procent, ej suicid-gruppen 80 procent). För de som hade berät-

⁵³Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2014), *Våld och hälsa*. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldutsatthet samt kopplingen till hälsa, s. 73, http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/418/NCK-rapport_prevalens_Vald_och_halsa_www.pdf

⁵⁴Sexualitetsproblematik till följd av sexuella övergrepp har tidigare studerats av Storasyter (2017), *Sexualitet efter sexuella övergrepp. Den dolda problematiken*, <http://media1.xn--ltossprataomsex-hlb.nu/2019/01/Rapport-F%C3%B6reningen-Storasyter.-Sexualitet-efter-sexuella-%C3%B6vergrepp-Den-dolda-problematiken.pdf>

tat var det vanligast att ha pratat med en vän/bekant. I suicid-gruppen, jämfört med ej suicid-gruppen, hade en större andel pratat med partner/s, förälder/vårdnadshavare, personal inom vården och med syskon. En större andel hade också pratat med personal/ideell på tjej-, kvinno-, ungdoms- eller transjour (19 procent, respektive 8 procent).

Att så pass stor andel av respondenterna uppgett att de berättat för någon om sin utsatthet för sexuellt våld kan förmodligen bero på att om en person svarar på en enkät om sexuella övergrepp så har den i någon mån definierat att den har varit utsatt för sexuella övergrepp av något slag. Detta ökar också sannolikheten att personen har berättat för någon om sina erfarenheter.

BEHANDLINGSKONTAKT INNAN ÖVERGREPP

En större andel av suicid-gruppen hade haft någon form av behandlingskontakt för känslomässiga eller psykologiska problem innan de blivit utsatta för sexuella övergrepp (27 procent jämfört med 16 procent för ej suicid-gruppen). Detta talar möjligtvis för att behovet av stöd och/eller behandling var större hos suicid-gruppen redan innan utsatthet för övergrepp. Värt att notera är dock att majoriteten av respondenterna i båda grupperna inte hade någon behandlingskontakt innan de blev utsatta för övergrepp (71 procent i suicid och 81 procent i ej suicid).

För de som hade en behandlingskontakt var det i båda grupperna vanligast att ha haft kontakt med barn- och ungdomspsykiatri (63 procent för suicid-gruppen, 47 procent för ej suicid-gruppen). Att den vanligaste behandlingskontakten var barn- och ungdomspsykiatri kan förstås utifrån att den totala gruppen respondenter hade en överrepresentation av unga personer.

PROFESSIONELLT STÖD EFTER ÖVERGREPPET

En betydligt större andel av suicid-gruppen, 75 procent, jämfört med ej suicid-gruppen, 32 procent, hade känt behov av professionellt stöd efter övergreppet/övergreppen.

75%

av suicid-gruppen hade känt behov av professionellt stöd efter övergreppet/övergreppen

32%

jämfört med ej suicid-gruppen

Av dessa hade 45 procent i suicid-gruppen, respektive 24 procent i jämförelsegruppen, sökt stöd. Nästan var femte i suicid-gruppen hade sökt stöd med inte fått stöd (jämfört med 8 procent i ej suicid-gruppen). Behovet av stöd och benägenheten att söka stöd efter att ha blivit utsatt för övergrepp var således större i suicid-gruppen.

För de respondenter i suicid-gruppen som sökt stöd hade drygt hälften fått samtal- eller läkarkontakt inom psykiatri (27 procent i ej suicid-gruppen). Gällande de andra typerna av mest återkommande stödkontakter (privat psykolog/psykoterapeut, samtalskontakt på vårdcentral, samtalskontakt på ungdomsmottagning eller stöd via tjej-, kvinno-, ungdoms- eller transjour) skiljde det sig inte markant mellan grupperna utan andelen låg runt 15–20 procent som hade fått dessa typer av stöd.

⁵⁵Resterande respondenter svarade "Vill ej uppgge", "Övrigt" eller så hade inget svar angetts.

” ...ungdomar behöver stöd INNAN något händer. Det kommer alltid att hända saker mer eller mindre och man måste veta vilket stöd som finns så att man vågar berätta. Rättsalarna måste också städas från fördomar mot kvinnor så att en utsatt ungdom/kvinna får skydd i rättssalen. Det spelar ingen roll vad hon hade på sig eller om hon är extrovert. Ett nej är ett nej. Så arbete med ungdomar om att berätta vilket stöd som finns samt jobba upp skydd och ändrad attityd i rättssalen.

- respondent från 5211 röster om sexuellt våld

De som fått stöd upplevde i de flesta fall att stödet var bra eller mycket bra (suicid-gruppen 61 procent, ej suicid-gruppen 69 procent). Att ha någon som lyssnar, att få prata om det/få hjälp att sätta ord på sina erfarenheter och känslor, samt att få stöd och verktyg att bearbeta/hantera sina erfarenheter och symptom var de faktorer som respondenterna beskrev gjorde stödet bra (liknande fördelning i båda grupperna). Mellan 16-18 procent (i båda grupperna) upplevde att stödet var dåligt eller mycket dåligt.⁵⁵ Att få ett dåligt bemötande, och att söka stöd men inte få det, kan leda till en försämrad psykisk hälsa för målgruppen och riskerar istället skapa ett större motstånd till att söka framtida vård och stöd.

Polisanmälan

” Den anmälan som gjordes till polisen gjordes inte på mitt initiativ utan som åtgärd enligt lag av psykiatrin. Jag skulle aldrig vågat anmäla min morfar annars, och halva släkten har tagit avstånd från mig på grund av det trots fällande dom. Men jag är idag glad att det gjordes och önskar jag vågat anmäla de andra övergreppen istället för att skuldbelägga mig själv.

- respondent från 5211 röster om sexuellt våld

I suicid-gruppen hade en större andel respondenter gjort en polisanmälan (12 procent jämfört med 7 procent i ej suicid-gruppen) och en större andel uppgav också att de hade “anmält ett/vissa övergrepp, men inte alla” (22 procent jämfört med 9 procent i ej suicid-gruppen). Majoriteten i båda grupperna hade inte anmält övergreppet/övergreppen till polisen (64 procent för suicid-gruppen och 80 procent i ej suicid-gruppen).

För de som inte hade anmält ställde vi frågan om vad anledningen var till att respondenten inte anmält övergreppet/övergreppen. På denna fråga hade respondenterna möjlighet att välja ett eller flera svarsalternativ. Att inte orka anmäla var den vanligaste anledningen för båda grupperna (suicid-grupp 57 procent, ej suicid-grupp 48 procent).

Rädsla	Ej suicid	Suicid
Rädslan för att inte bli trodd	28%	54%
Rädsla för att utredningen ska läggas ned	20%	40%

Rädslan för att inte bli trodd var större i suicid-gruppen (54 procent jämfört med 28 procent i ej suicid-gruppen). Andelen respondenter som uppgav rädsla för att utredningen skulle läggas ned och att respondenten inte litar på polis och rättsväsende som anledningar till att inte anmäla var drygt 40 procent i suicid-gruppen (jämfört med dryga 20 procent i ej suicid-gruppen).

”

Jag känner inte en
enda tjej som inte blivit
uttratt på något sätt

”

- respondent, 5211 röster om sexuellt våld

Slutsatser

Flertalet faktorer utmärker sig i gruppen som uppger att de haft suicidtankar och/eller gjort suicidförsök till följd av sexuellt våld jämfört med gruppen som inte uppgett dessa symptom. Vi vill därför lyfta fram

följande riskfaktorer för utveckling av allvarlig psykisk ohälsa, i form av suicidtankar eller suicidförsök, till följd av sexuella övergrepp:

- Att identifiera sig som tjej/kvinna och ha utsatts för sexuellt våld av killar/män.
- Utsatthet för sexuellt våld i tidig ålder, under 18 år men även tidig vuxenålder.
- Utsatt i nära relation (av partner eller fd. partner, vän, förälder eller annan släkting).
- Utsatts för sexuellt våld digitalt.
- Upprepad utsatthet för sexuellt våld.
- Utsatts för grova former av sexuellt våld.
- Utsatts för att någon hade köpt eller bytt sig till sexuella tjänster.
- Utsatthet för andra typer av våldsformer.
- Upplevt freeze-reaktion under övergreppet (att mentalt och kroppsligt stänga av).
- Ett allmänt sämre psykiskt mående till följd av sexuella övergrepp (ex. ångest, skam- och skuld-känslor, nedstämdhet/depression, tillitsproblematik, rädsla och sömnsvårigheter var betydligt vanligare i suicid-gruppen).
- Oro och rädsla inför polisanmälan och bristande tillit till polis- och rättsväsendet.
- I suicid-gruppen såg vi en högre andel transpersoner.

På en strukturell nivå vill vi särskilt framhålla faktumet att sexuellt våld är en tydligt könad företeelse, där tjejer/kvinnor i de flesta fall utsätts för sexuellt våld av killar/män. Detta är något som också framhålls i regeringens jämställdhetspolitiska delmål om att avskaffa mäns våld mot kvinnor. Samtidigt vill vi också lyfta den psykiska ohälsan och extra sårbara situationen för transpersoner som utsätts för sexuellt våld.

Att uppnå det Globala målet om Jämställdhet, som innebär att utrota diskriminering, utnyttjande och våld mot kvinnor och flickor, känns avlägset när vi tittar på rapportens resultat. Även om vi inte kan säga något om den svenska befolkningens utsatthet för sexuellt våld generellt, ger det oss en bild av utsattas situation och den allvarliga psykiska ohälsan till följd av detta våld.

Rapporten visar på den allvarliga psykiska ohälsan i vår målgrupp, som utgörs av främst tjejer och kvinnor, där var tredje respondent uppger att de någon gång haft suicidtankar till följd av övergrepp.⁵⁶ Det påvisar att det behövs tydliga insatser för att kunna uppnå det Globala målet om God hälsa och välbefinnande. Ett arbete för att hindra utveckling av allvarlig psykisk ohälsa till följd av sexuellt våld ser Storasyster också som en viktig faktor för att minska de ekonomiska kostnaderna för individ och samhälle i ett långsiktigt perspektiv.

Många av de respondenter som uppger att de haft suicidtankar och/eller gjort suicidförsök till följd av övergrepp har varit utsatta för sexuella övergrepp som barn. Detta visar på att samhället brister i att inte kunna skydda barn från utsatthet för våld och övergrepp. Barns rätt till goda uppväxtvillkor är något som ska tillgodoses i och med att Barnkonventionen numera är svensk lag.

När kvinnor och tjejer utsätts för mäns och killars våld i sin vardag är detta inte bara ett hinder för att uppnå jämställdhet i Sverige utan också ett nationellt demokrati- och säkerhetsproblem. Det Globala målet om Fredliga och inkluderande samhällen kan omöjligen uppnås så länge flickor och kvinnor inte är fredade och inte kan delta i samhället på samma villkor som män och killar. Arbetet måste således fortsätta för att minska våldet, skydda barn mot övergrepp, främja icke-diskriminerande politik och lagstiftning gällande sexualbrott, samt främja rättssäkerheten och säkerställa tillgången till rättvisa för vår målgrupp.⁵⁷

---

⁵⁶Refererat till data ur den ursprungliga rapporten 5211 röster om sexuellt våld (2019), Storasyster, http://www.foreningenstorasyster.se/wordpress/wp-content/uploads/2019/03/storasyster_rapport_5211roster.pdf

⁵⁷Utifrån delmålen kopplade till det Globala målet nr 16 om Fredliga och inkluderande samhällen.

Förslag på åtgärder och förbättringar inom området sexuellt våld och psykisk ohälsa

Rapporten visar att suicidtankar och suicidförsök kan vara en följd av att ha blivit utsatt för sexuellt våld, vilket går i linje med gängse forskning. Den visar också att suicidrisken kan öka om personen exempelvis utsatts som barn, utsatts av någon i sin närhet, utsatts för grova övergrepp och/eller varit utsatt för sexuellt våld vid upprepade tillfällen. Vi vill med denna rapport betona det sexuella våldets allvarliga konsekvenser framför allt med fokus på psykisk ohälsa. Storasystems förslag på åtgärder och förbättringar inom området sexuellt våld och psykisk ohälsa omfattar därför följande:

1. INFORMATION- OCH UTBILDNINGSINSATSER GÄLLANDE SEXUELLT VÅLD OCH PSYKISK OHÄLSA

- A .** Garantera en fortsatt tydlig **problemformulering av sexuellt våld som en könad företeelse** - särskilt i myndigheters policys, handlingsplaner och riktlinjer som syftar till att bekämpa och förebygga mäns och killars våld mot kvinnor och flickor. Detta för att på ett tydligare sätt kunna arbeta våldspreventivt och för att stödinsatser ska kunna riktas mot de mest utsatta, för i sin tur att kunna uppnå det Globala målet nr 5 om Jämställdhet.
- B .** Införa breda **nationella informationsinsatser** om vad som utgör ett **sexualbrott** och att dessa brott kan anmälas. Detta anser vi kan vara en del i att öka tilliten till polisen och rättsväsendet och att för den utsatta kunna placera skulden hos förövaren. Istanbulkonventionen understryker att Sverige ska vidta åtgärder för att säkerställa att uppsåtliga gärningar kopplat till sexuellt våld är straffbelagda. För att detta ska kunna uppnås behöver utsatta, och framtida brottsoffer, vara väl informerade om sexualbrottslagstiftningens utformning för att i förlängningen kunna göra en anmälan.
- C .** Säkerställa att **yrkesverksamma** (personal i hälso- och sjukvård, socialtjänst, polis, rättsväsende och elevhälsoteam) **utbildas i psykoedukation och bemötande** av personer som utsatts för sexuellt våld och hur man kan arbeta med psykoedukation. Detta är en central del i ett förbättrat stöd och mående för målgruppen och ett steg i att uppnå det Globala målet om nr 3 om God hälsa och välbefinnande.
- D .** Säkerställa att **kunskap om sexuellt våld**, och ett kritiskt ifrågasättande av stereotypa föreställningar om kön, inkluderas i **sex- och samlevnadsundervisningen i skolan**. Barn och unga måste få lära sig om skillnaden mellan sex och våld - både för att kunna förstå hur samtycke inhämtas men också för att kunna definiera om man har blivit utsatt för ett övergrepp.

2. STÖDINSATSER FÖR PERSONER UTSATTA FÖR SEXUELLT VÅLD

- A .** Storasyster vill föra fram förslaget om ett fortsatt säkerställande av en **långsiktig och stabil offentlig finansiering** för verksamheter som stöttar utsatta. Detta med särskilt fokus på kvinno- och tjejjourer som dagligen bedriver våldspreventivt arbete samt erbjuder livsavgörande stödverksamhet för främst utsatta kvinnor och tjejer. Förslaget går i linje med regeringens Nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns och killars våld mot kvinnor och flickor, och med Istanbulkonventionen där den svenska staten har förbundit sig att stötta civilsamhället i arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

- B . Flickor och unga kvinnor är extra utsatta för killars och mäns våld, och bristande åtgärder för denna grupp framhålls i regeringens uppföljning av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.⁵⁸ Storasyster vill därför framföra förslaget om att säkerställa **tillgången till adekvat vård och stöd** för utsatta och deras anhöriga. Vård och stöd för målgruppen ska tillgodoses inom den offentliga vården, i det civila samhället samt i den kommunala sektorn.
- C . Storasyster vill framhålla **vikten av tidiga insatser för att minska framtida allvarlig psykisk ohälsa** som riskerar att leda till suicidtankar och/eller suicidförsök för utsatta. Detta gäller exempelvis stödinsatser för barn och unga men också att omgående få tillgång till stödinsatser efter att ha blivit utsatt för sexuellt våld. Tidiga insatser leder också till en minskad påfrestning på exempelvis hälso- och sjukvården vilket i sin tur bidrar till att hålla nere de samhällsekonomiska kostnaderna som mäns våld mot kvinnor bär med sig. Tidiga insatser överrensstämmer också med det Globala målet nr 3 om god hälsa och välbefinnande.
- D . Att skydda barn från sexuella övergrepp och utnyttjande är numera inkorporerat i svensk lag genom Barnkonventionen. Storasyster vill därför föra fram kravet på att inkludera **kunskapen om sårbarhetsfaktorer för att utveckla allvarlig psykisk ohälsa** i de insatser som riktas till utsatta, framför allt gällande barn: såsom utsatthet i tidig ålder, utsatt av någon i nära relation, upprepade utsatthet, utsatthet för grovt sexuellt våld. Verksamheter som bör ta extra hänsyn till detta är skolans elevhälsoteam, barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänsten.
- E . Som en del av stödet för utsatta vill vi lyfta **vikten av psykoedukation**. Genom att utsatta får kunskap om hur man kan reagera under ett trauma och om vanliga reaktioner efter ett övergrepp är det möjligt att minska skam- och skuld känslor hos den som blivit utsatt och därmed förebygga utvecklingen av allvarlig psykisk ohälsa.

3 . POLIS OCH RÄTTSVÄSENDE

- A . Att anmäla sexualbrott är en demokratisk rättighet för vår målgrupp. Därför förutsätter Storasyster **att polis och rättsväsende tar sitt ansvar** genom ta hand om utsattas anmälan, att utreda brott och att den skyldiga ställs till svars för sina handlingar. Detta är någon som den svenska staten har förbundit sig till enligt Istanbulkonventionen.
- B . Storasyster för fram **förslaget om förbättrade utredningar genom att** säkerställa att de misstänkta förhörs och att bevis inhämtas i samband med att en anmälan är gjord. Detta kan bidra till att förkorta utredningstiden, ökad chans att målsägande fortsätter att medverka i utredningen och till att åtal väcks. Förbättrade utredningar leder oss närmre det globala målet om fredliga och inkluderande samhällen, och om ett jämställt samhälle fritt från sexuellt våld.
- C . Storasyster förutsätter att personal inom polis och rättsväsende har **förståelse för den särskilt utsatta situation** som den brottsutsatta befinner sig. I synnerhet gällande kunskapen om att den utsatta kan behöva återuppleva det trauma som ett övergrepp kan innebära, i förhör och eventuell rättegång.

---

⁵⁸Jämställdhetsmyndigheten (2020), *Arbete pågår, sammanfattning. Uppföljning av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor - återrapportering av regleringsbrevsuppdrag*, <https://www.jamstalldetsmyndigheten.se/files/2020/01/Arbete-p%C3%A5g%C3%A5r-Sammanfattning-1.pdf>

Referenslista

Advokatsamfundet (2018), HD: *Målsägandebitråde även i hovrätten är huvudregel vid sexualbrott*, <https://www.advokatsamfundet.se/Nyhetsarkiv/2018/november/hd-malsagandebitrade-aven-i-hovratten-ar-huvudregel-vid-sexualbrott/>

Amnesty International (2019), *Time for change. Justice for Rape Survivors in the Nordic Countries*, https://www.amnesty.se/documents/103/Time_for_change_FINAL.pdf

Bris (2020), *Bris årsrapport 2019*, https://www.bris.se/globalassets/om-bris/bris-rapport-2020/bris_arsrapport2019.pdf

Brå (2018), *Nationella Trygghetsundersökningen 2017*, https://www.bra.se/download/18.10aae67f160e3eba629118a7/1517212683473/2018_1_NTU_2017.pdf

Brå (2019), *Indikatorer på sexualbrottsutvecklingen 2005-2017*, https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e1919f/1565079287510/2019_5_Indikatorer_%20pa_sexualbrottsutvecklingen_2005_2017.pdf

Brå (2019), *Kriminalstatistik 2019, Anmälda brott*, https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5304e10e/1585653308304/Sammanfattning_anmalda_2019.pdf

Brå (2019), *Nationella Trygghetsundersökningen 2019*, https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70ec536d/1570520930995/2019_11_Nationella_trygghetsundersokningen_2019.pdf

Brå (2019), *Våldtäkt från anmälan till dom*, https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e18f68/1558943076921/2019_9_Valdtakt_fran_anmalan_till_dom.pdf

Brå (2020), *Sammanfattning misstänkta personer 2019*, https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5304de45/1585639838563/Sammanfattning_misstankta_2019.pdf

Devries, Karen M. et al (2013), *Violence against women is strongly associated with suicide attempts: Evidence from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence against women*, Plos Medicine, <https://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.1001439>

de Vylder, Stefan (2010), "Vad kostar våldtäkter?", ur antologin *Sju perspektiv på våldtäkt*, Nationellt Centrum för Kvinnofrid, <http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/491/nck-rapport-antologi-sju-perspektiv-pa-valdtakt-2010-2.pdf>

Europarådet (2011), *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet*, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000001680462544>, <https://rm.coe.int/1680464e96>

European Institute for Gender Equality (2017), *Jämställdhetsindex 2017: Sverige*, https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/20181399_mh0118160svn.pdf.pdf

FN (1993), *FN:s deklaration om avskaffandet av våld mot kvinnor*, https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.21_declaration%20elimination%20vaw.pdf

Folkhälsomyndigheten (2015) *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner*, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/a55cb89cab14498caf47f2798e8da7af/halsan-halsans-bestamningsfaktorer-transpersoner-15038-webb.pdf>

Folkhälsomyndigheten (2018), *Nationella folkhälsoenkäten - Hälsa på lika villkor*, https://www.folkhalsomyndigheten.se/31_folkhalsorapportering-statistik/om-vara-datainsamlingar/nationella-folkhalsoenkaten/

Folkhälsomyndigheten (2019), *Statistik om suicid*, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/suicidprevention/statistik-om-suicid/>

Folkhälsomyndigheten (2019), *Suicidförsök vanligare bland unga hbtq-personer, Utblick folkhälsa 2019*, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/abe121003f8c41aeba502f9872a28e70/suicidforsok-vanligare-unga-hbtq-personer-19003-webb.pdf>

Joleby, Malin et al (2018), *Understanding Online Child Sexual Abuse and How to Talk to Children About it*, The Inquisitive Mind Magazine, <https://www.in-mind.org/article/understanding-online-child-sexual-abuse-and-how-to-talk-to-children-about-it>

Jämställdhetsmyndigheten (2020), *Arbete pågår, sammanfattning. Uppföljning av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor - återslag av regleringsbrevsuppdrag*, <https://www.jamstalldetsmyndigheten.se/files/2020/01/Arbete-p%C3%A5g%C3%A5r-Sammanfattning-1.pdf>

Mind (2017), *Könsrelaterade riskfaktorer vid självmord*, <https://mind.se/aktuellt/konsrelaterade-riskfaktorer-vid-sjalvmord/>

Möller, Anna et al (2017), *Tonic immobility during sexual assault – a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression*, Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica, <https://obgyn.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/aogs.13174>

MÄN (2018), *“Jag som är en kille får fan inte gråta och vara rädd”*, https://mfj.se/assets/documents/killfragor_rapport.pdf

Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2014), *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*, http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/418/NCK-rapport_prevalens_Vald_och_halsa_www.pdf

Regeringen (2016), *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, Skr. 2016/17:10, kapitel 5 – “En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor” https://www.regeringen.se/49d3d6/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/jamstalldhet/en-nationell-strategi-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor_utdrag-ur-skr.-2016_17_10.pdf

Regeringen (2016), *Regeringens mål för jämställdhet*, <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhet/mal-for-jamstalldhet/>

Socialstyrelsen (2006), *Kostnader för våld mot kvinnor. En samhällsekonomisk analys*, https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/711/2006-131-34_rev.pdf

Socialstyrelsen (2015), *Sex mot ersättning. Utbildningsmaterial om skydd och stöd till barn och unga* <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2015-5-2.pdf>

Socialstyrelsen (2019), *Suicid*, <https://patientsakerhet.socialstyrelsen.se/risker/varskadeomraden/suicid>

Storasyster (2017), *Sexualitet efter sexuella övergrepp. Den dolda problematiken*, <http://media1.xn--ltossprataomsex-hlb.nu/2019/01/Rapport-F%C3%B6reningen-Storasyster.-Sexualitet-efter-sexuella-%C3%B6vergrepp-Den-dolda-problematiken..pdf>

Storasyster (2019), *5211 röster om sexuellt våld*, http://www.foreningenstorasyster.se/wordpress/wp-content/uploads/2019/03/storasyster_rapport_5211roster.pdf

Storasysters statistik för 2019

SVT (2019), *Lagändring ska spara pengar – sexualbrottsoffer blir utan advokat*, <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/lagandring-ska-spara-pengar-sexualbrottsoffer-blir-utan-bitrade>

SVT (2020), *Bara fyra av tio spår efter misstänkta sexuella övergrepp analyseras*, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/fyra-av-tio-spar-efter-misstankta-sexuella-overgrepp-analyseras-aldrig?fbclid=IwAR2ZcVv4Hu5tuxSPxHhV7VCVDM50nWS1BGD9zh7M14x2yskgFny1tvNkuAE>

UNDP (2015), *Globala målen – För hållbar utveckling*, <https://www.globalamalen.se/>

Unicef (1989), *FN:s konvention om barnets rättigheter*, <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

Unizon (2016), *Porr och prostitution*, http://unizon.se/sites/default/files/media/porr_och_prostitution_unizons_rapport_0.pdf

Storasyster

90 | SVENSK
KONTO | INSAMLINGS
KONTROLL